

Evropské ekumenické
shromáždění
a Hnutí Fokoláre
(rozhovor s Ch. Lubichovou)

Politická
pluralita
a církev
v Itálii

CÍRKEV
A 50. LÉTA
Václav Vaško

Běsi ve Stavovském
divadle
Olga Nytrová

5

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

KVĚTEN 1997

Fundamentalista je vždy ten druhý. Pro nevěřícího je jím věřící; pro křesťana ortodoxní žid nebo muslim, pro liberálního katolíka protestantský evangelikál a v katolické církvi jsou členy fundamentalistického klamu integristé.

Význam fundamentalismu je nejednoznačný a každý pokus převést ho na jednoho společného jmenovatele je odsouzen k nezdaru. I podle běžného mínění nejsou fundamentalisté těmi, kdo by uznávali za „fundament“ nějakou absolutní skutečnost, naopak: vždy se zaměřují na dílčí výše této skutečnosti, kterou absolutizují. Dnešní fundamentalismus vytáhli do boje proti pluralismu, toleranci, náboženské svobodě, ekumenismu, a také proti relativismu a sekularizaci.

Nápor fundamentalismu

Fundamentalismus, jehož popularita v posledních letech stoupá, neohrožuje pouze velká náboženství, církve, denominace a sekty; jeho počty nesou i jiné oblasti společenského života. V katolické církvi je vlastní tradiční, konzervativní a integristický postoj. Může se týkat jak liturgické reformy a kultu, tak i věci méně významných: např. otázky oltáře tváří k věřícím, přijímání na ruku, chrámové hudby, užívání liturgického jazyka atd. Katolické fundamentalistické zpravidla nedořezávají na

ale na fundamentalismus (původem z amerických evangelikálních kruhů 19. stol.) vychází z předpokladu: tak je psáno v Bibli. Ten katolický zastává stanovisko: tak pravil papež. Někteří katolíci mají sklon chápat jako neomylné všechny papežovy výpovědi.

To, že většina lidí zaujímá vůči fundamentalismu postoj spíše přezíravý, může mít původ v tom, že jeho vyznavači předem vylučují jakoukoli diskusi s odpůrci (tím připomínají svědky Jehovovy). Můžeme se nechat ukolébat faktem, že fundamentalisté jsou oddanými dětmi církve; jejich vliv na vnitřní rozhodnutí církve ovšem nelze podceňovat a považovat za pouhý výtvor fantazie.

Druhý vatikánský koncil znamená paradoxně konec starého fundamentalismu a vznik nového. Na jedné straně koncil udělal mnoho pro to, aby fundamentalismus ztratil smysl. Byla uznána historicko-kritická metoda v biblické exegézi. Chápání papežského úřadu bylo doplněno učením o kolegiálnosti Petrova nástupce s biskupy celé církve. Prosadila se náboženská svoboda, církve se otevřela dialogu se světem. Zvlášť byl zdůrazněn ekumenický dialog. Konzervativní postoj některých papežů nahradilo *aggiornamento*. V neposlední řadě se hovoří o potřebě trvalé reformy církve. Po těchto i jiných odvážných krocích, které učinilo *Vaticanium II.*, je fundamentalismus možný pouze ve formě otevřeného odporu k závěrům koncilu.

A přece – to je ten paradox – právě koncil podnítil proliferaci fundamentalistických seskupení. Právě jmenované výsledky koncilu narážely na neobyčejně tuhý odpor, který vedl dokonce ke vzniku schizmatické skupiny kolem arcibiskupa LeFebvra. To by nás nemuselo znepokojovat, kdyby podobné tendence neexistovaly také uvnitř církve.

Znaky fundamentalismu

Povšimněme si některých typických vlastností fundamentalismu a vyjádřeme je klíčovými hesly.

1. **NEÚSTUPNOST.** Když fundamentalista prezentuje svůj postoj, užívá bravurní militaristickou metaforiku, zatvrzele lpí na tom, že pouze a výlučně jeho názory jsou správné a pravdivé. Zastánci jiných názorů jsou lidé veskrze nečestní, díky zlého ducha. LeFebvre pravil: *Hereze se uhnězdila v Římě. Jestliže biskupové jsou heretikové (...), neděje se tak bez vědomí Říma. Jestliže se my od nich dis-*

Fundamentalismus jako výzva k toleranci

Alfons Skowronek

Snímek Dana Kyndrová

tancujeme, chováme se stejně jako vůči lidem nakaženým virem HIV. Normální člověk netouží po tom, aby onemocněl na AIDS. Touto zoublou chorobou však oni trpí.

2. **IZOLACE.** Neústupnost a nesmiřitelnost vytváří silné povědomí skupinové solidarity spolu s neotřesitelným přesvědčením o vlastní vyvolenosti Bohem. Ilustrací budiž známá organizace s příznačným názvem i programem *Opus Dei – Dílo Boží*. Občas se o ni vedou spory. Její cíle jsou jistě ušlechtilé: prožívání křesťanství v každodenním životě, apoštolát v sekularizované společnosti, důraz na angažovanost laiků. Protesty však budí praktiky, jimiž má být těchto ušlechtilých cílů dosaženo. Model církve, který toto hnutí realizuje, považují mnozí křesťané za překonaný a před-koncilní. Bývalí členové hovoří dokonce o nátlaku a cenzuře, jímž byli vystaveni.

3. **AUTORITARSTVÍ.** Výrazná je touha po silném vůdci. Postavení v hierarchické struktuře mohou zaujmout pouze ti, kdo se poslušně pohybují v přesně určených mezích a neodvážejí se je překročit; odborná kvalifikace není důležitá. Důležitý je pouze princip infantilní oddanosti Svatému otci, chápaný

ovšem selektivně: absolutní poslušnost může být provázena odmítnutím papežova „nesprávného“ učení.

4. **DUALISMUS.** Vůči různorodosti světa, v němž je dobro smíšeno se zlem, má fundamentalismus sklon retušovat onu barevnost a vytvářet černo-bílý kontrast.

5. **REDUKCIONISMUS.** Dualismus redukuje pestrost reality. Teologicky má podobu *spasitelného monismu*: spása člověka závisí na jediném prvku, nikoliv na celku. Např. nezávisle na vši té bohaté skutečnosti, která souvisí se spásou člověka, omezí se tato otázka na konání určitých praktik, jedné konkrétní liturgie, ev. paraliturgie. – H. U. von Balthasar hovoří o „vykastrovaném evangelii“. Fundamentalismu nejde o to, co je prvotní a tradiční, ale o to, co je věčější. Sám sebe tak odhaluje jako formu regrese, je pokusem setrvat na určité fázi psychického vývoje, s nímž se člověk nedokáže rozloučit. Fundamentalista namítne, že k tomuto postoji ho nepřiměl strach před změnami, ale pouze láska k Boží pravdě. Tím projevuje přesvědčení o monopolním držení pravdy, vyjádřené známým řečením: „Na tuto otázku jsou dvě odpovědi: jedna, ta moje, a ta druhá, falešná.“

6. **NESCHOPNOST DIALOGU.** Pokud stojí za semknutou skupinou Bůh a ona má pocit, že jen ona vlastní pravdu, pak mizí prostor pro otevřenou diskusi; nastupuje už jen kázání a bezpodmínečné imperativy, ale klidně si lze odpustit jakékoli dokazování. Ekumenismus, tolerance, lidská práva a důstojnost člověka se pak ocitají na černé listině.

Jaký postoj zaujmout?

Teologové nevěnují fundamentalismu velkou pozornost. Snad proto, že to pro ně není tak zajímavé téma a že všechny otázky s ním související byly už dávno prodiskutovány a vyřešeny. Na druhé straně není vždy snadné objevit fundamentalistický postoj, často pečlivě ukrytý za efektní slovní fasádou. Fundamentalistické skupiny se vyznačují zvláštním sklonem k tajemnosti. Teolog vlastně nemá přístup k pramenům, které jsou drženy v tajnosti. Tuto kritiku práci kritizuje H. U. von Balthasar: „Jaké důvody by mohly ospravedlnit praxi, že v církvi, v samotném středu Božího lidu, se pracuje ve skrytosti?“

S fundamentalismem se lze setkávat v širokém prostoru. Omezme se na reflexi teologickou a pastorační. Především si všimněme, že fundamentalistický virus útočí na ducha lidí sice zbožných, avšak ve více vážavých a nejistých; lidí úzkostných, kteří hledají pevný bod, solidní základ víry.

Podstata fundamentalismu vězí hluboko v obavách dnešního člověka. Obava či neklid ve vztahu k pravdě je ale v zásadě něčím dobrým a konstruktivním! Stará moudrost však učí, že strach může být i špatným rádcem. Dokáže se za ním skrýt nedostatek víry. Ve fundamentalismu bychom měli vidět znamení těžkosti ve víře dnešních křesťanů.

V jeho prospěch lze říci, že na rozdíl od mnoha dnešních lidí, kteří své elementární obavy ukrývají nebo vytesávají do nevědomí, fundamentalisté své nepokoje otevřeně přiznávají a často se snaží o nich mluvit. A to je důvod s nimi hovořit.

Co je „tolerance“

Lze se ptát, zda právě tolerance je odpovídajícím rámcem pro takovou rozpravu. Připomenu pozoruhodnou věc: v žádném koncilním dokumentu se ani jednou nevyskytuje slovo „tolerance“. Zastupují je jiné termíny. Dnes už nejde jen o laskavé „tolerování“ druhých, ale o dialog, uznání plurality, náboženské svobody, respekt k důstojnosti člověka a úcty pro lidská práva.

Jan Pavel II. nejprve šokoval a poté nadchl varšavské evangeliky slovy: *Samotná tolerance nestačí... Toleruje se někdy dokonce i zlo – v zájmu vyššího dobra. Nechtěl bych, abyste mě jenom tolerovali. Ani já, drazí bratři a sestry, vás nechci jenom tolerovat. Co je to za bratry a sestry, kteří se jenom tolerují?*

Slovo „tolerance“ zní dnes jaksi mrtle, zejména v kontextech jako např.: toleruji ho (protože musím), jakžtakž se tolerujeme atd. Přesto nechceme v žádném případě na tento termín rezignovat, či jej dokonce zanést na černou listinu. Světovým náboženstvím je a ještě nadlouho zůstane výzvou, a nejen jím. Je třeba s uspokojením zdůraznit, že má své pevné místo v mezinárodním právním řádu.

(Dokončení na straně 8)

Ruinarum Provinciae hohemicae re-novatori, milému Miloslavu kardinálu Vlkovi, arcibiskupu pražskému a primasu českému, přejeme k jeho pětadesátinám co nejméně trampot s mrtvým inventářem a v jeho nezměrných starostech o lidské duše vytrvalost a trpělivost, ovšem i dobré zdraví.

Perspektivy

KŘESŤAN
Z
SVĚT

(KATOLICKÁ) CÍRKEV - (ČESKÁ) SPOLEČNOST - (ČESKÝ) STÁT

Co může církev čekat od společnosti? Ledacos, ale také nic. Vždyt společnost jí není ničím povinná. Naopak, církev je povinná jí, má jí totiž sloužit. Že větší část společnosti o její nejdůležitější službu nestojí, to je jiná. Ale s tím musí církev počítat, byla na to před dvěma tisíciletími upozorněna. Neměla by se tím nechat odradit.

Co očekává církev od státu? Od toho minulého – co jiného než protiventství? Ten současný je (a) liberální, tedy konfesijně neutrální, a (b) právní. Tvrdí to o sobě. V tom případě od něj církev očekává, (a) že jí dá pokoj a (b) že jí vrátí to, co jí ten předešlý uzmul, aby měla na živobytí. Liberální stát není povinen ji podporovat, pokud nechce. Ale neměl by jí bránit v tom, aby žila ze svého.

V televizní debatě na velikonocní pondělí vyslovil šéf vlády českého státu své krédo: on přece nepřipustí privilegování jedné skupiny občanů (tj. věřících) vůči jiným. Míněno je financování církví. Budiž. Jenže premiér zamířel, že akceptuje konfiskaci majetku církví (tj. jedné skupiny občanů) bývalým režimem, která podlomila ekonomickou životaschopnost jejich společenství, zatímco on, premiér, od nich i po této drastické redukci (která byla – na to nezapomínejme – aktem bezpráví) plnou ekonomickou životaschopnost očekává. A pokud oni neobstojí, je to jejich věc.

Václav Klaus pouze potvrdil svůj ambivalentní postoj. On sám přitom nepatří k těm nejvíce nenakloněným. Zcela jednoznačně odmítavý postoj zaujímá levice. To, co my chápeme jako navrácení, pokládá ČSSD i KSČM nikoli za narovnání práva, ale za darování – a proč by vlastně měl stát darovat církvím něco ze svého?

Domnívám se, že právě tento pohled (tj. církve, zejm. ta katolická, se neprávem dožadují štědrosti ze strany státu) je v pozadí oné nevládnosti, s níž pohlíží většina české společnosti na případnou restituci církevního majetku.

Takový postoj však vypovídá o něčem závažnějším, než je nepřejnost vůči církvi (církvím). Svědčí o rozporuplnosti vědomí naší společnosti o sobě samotné. *Regnum in se dividum – království v sobě rozdělené!* Komunistický režim je na jedné straně vydáván za bezprávný, ba zločinný, ani KSČM si prý nepřije jeho obnovu, na druhé straně jsou přesto některé jeho „revoluční vymoženosti“ většinou docela přijatelné a ona se jich nechce zříci.

Z toho nekouká pro církev ani pro společnost nic dobrého. Ačkoli – o církvi se to vlastně říci nedá. Církev, tedy my, bude vystavena zkoušce. Asi jí nezbude než se s tím smířit, spolknout křivdu a – odpustit. Čím dřív a upřímněji, tím líp. Podívali se to, vzejde z toho mnoho dobrého. Společnost je na tom bohužel hůř.

Jsou rozmanité způsoby, kterak společnost do sebe vpusť a udržuje zlo. Uvažme tzv. špinavé peníze: usoudí-li společnost, že je do své domácnosti vpustí, projevuje neochotu rozlišovat dobro a zlo. S nečistými penězi vstupují do koloběhu hospodaření státu i nečisté způsoby a zájmy; a neochota rozlišovat dobro a zlo se vymstí neschopností zlu čelit, např. tolerováním hospodářské kriminality, resp. nedostatečnou bdělostí a posléze i bezmocí vůči ní.

Nedosti na špinavých penězích. Obojetnost, obojakost, či jak to nazvat, a to ve věcech zásadních, se u nás projevuje na každém kroku. Nejodpudivějším způsobem ji projevuje justice. Ta má ex definitione nalézat právo, ale místo něj přechásto hledá a nalézá pro sebe útočiště v podobě soudcovského alibismu (připomíná tím odvážlivce, který se v pravý čas schová za strom). Anebo nabídka služby, která de facto není službou, ale okrádáním lehkověrných. Kolik je tu smluv, které netřeba plnit! Pokračovat netřeba, víme, o čem je řeč.

Co s tím? Především se nenechme otrávit. Byli jsme přece na to před dvěma tisíciletími upozorněni, vezme tedy, v čem jsme. – A pokud jde o financování církve? Začneme už dnes spořit. Do prasátka, na knížku, jak kdo chce. A v den dovršení odluky jí to prostě předáme. Dál se uvidí, pomoc je přislíbena.

Petr Příhoda

Církev na Slovensku se neuzavírá do sebe

V úterý 29. 4. 1997 zasedali v Banič slovenští biskupové. Mimo jiné volili i nového předsedu svého sboru (KBS). Na další funkční období byl znovu zvolen banskobystrický sídelní biskup mons. Rudolf Baláž. Tato zpráva vyvolala u většiny věřících oprávněné nadšení. Náš slovenský kolega požádal staronového předsedu KBS o rozhovor.

Nemalá část slovenských katolíků podporuje vládní program HZDS. Když jste se ve vašem nedávném prohlášení postavil na stranu stávkujících učitelů a studentů, mnozí lidé otevřeně projevovali nesouhlas s vaším postojem. Jak jste přijal tyto rozporné reakce?

Mé prohlášení nemělo být ani tak obranou dílčích společenských aktivit, jako spíš obranou demokracie ve všech oblastech veřejného života. Bylo však i výzvou k dialogu mezi různými skupinami občanů a vládou. To, že ho mnozí věřící (i nevěřící) odmítli, je přirozené. Máme prostě rozdílná stanoviska. Vůbec si netěším nárok, že se mnou každý na Slovensku musí souhlasit. Věřící nemusí stát za mnou, ale měli by stát za Kristem a jeho evangeliem. On je absolutní Pravda. A pokud je u nás pravda překrucována a znevažována, musíme vést dialog, abychom si své postoje a názory vyjasňovali a neřešili je nepřijatelným způsobem v médiích.

Hovoří se o tom, že současná vláda se podařilo vrazit klín do řad vysokého kléru a zpochybnit tak navenek projevovanou jednotu mezi biskupy. Vaše znovuzvolení ale tyto dohady vůbec nepotvrzuje...

Správná odpověď na vaši otázku je vyjádřená právě volbou nového předsedy KBS. Kdyby mezi biskupy nepanovala jednotna, pak by asi volba dopadla úplně jinak. Kromě toho: jednotna biskupského sboru je nezbytně požadavek Ježíše Krista, vyjádřený při Poslední večeři. Všichni biskupové to velmi dobře vědí a měli by se snažit ze všech sil tuto jednotu vytvářet. Povinností každého biskupa je hájit pravdu a ozvat se proti všemu, co je proti životu, svědomí a lidské důstojnosti. Každý střizlivě uvažující člověk pochopí, že v této souvislosti nejde o politicky motivované ambice, ale o udržení a obhajobu morálních principů. Jejich základním kritériem je Pravda. Jen Pravda nás může vysvobodit z otroctví egoismu, nenávisti a hrubého cynismu. Tato Pravda sjednocuje – a to i při odlišnosti názorů na některé časné problémy. Přirozeně, budování opravdové jed-

noty v Kristu není jen záležitostí biskupů a kněží. Je to aktuální výzva pro všechny věřící. Proto všem, kteří opravdu uvěřili Kristu, doporučuji, aby se snažili o jednotu mezi sebou a modlili se za jednotu svých biskupů a hlavně, aby tato jednotna byla trvalá. Jednota musí být hlavním poznávacím znamením naší jednoty s Kristem, aby ho svět poznal a uvěřil jeho evangelium.

Nejsou přesto někteří členové KBS příliš okatě ovlivňováni a podporováni některými vládními představiteli?

Představitel KBS musí být především ovlivňován Kristem. On je základ a skála, on je počátek a konec existence světa i vesmíru. Jediny Kristus zůstává na věky a bude naším Bohem nejen zde na zemi, ale i na věčnosti. Vlády tohoto světa vstupují na politickou scénu, tak jako ta naše, ale i odcházejí a zanikají. Ta naše současná, která má svůj konkrétní program a záměry, má skutečně snahu šetřit jednotu našich biskupů. Tím se ztíží i rozhodování KBS. Úsilí vlády chápu, existuje i jinde ve světě, ale slovenští biskupové jsou nejen správci diecézí, ale našťásti také dobří přátelé. Pokusy rozbit jednotu katolických biskupů jsou nebezpečné i proto, že 14 biskupů má na Slovensku velký vliv, a kdyby se je podařilo rozdělit, byla by to jedinečná příležitost pro prosazení zájmů těch, kteří by rádi církvi manipulovali.

Co pro vás znamená znovuzvolení předsedy KBS? Co vidíte jako hlavní program pro církev a společnost na Slovensku vzhledem k vztahům mezi církví a státem?

Především plnit Boží vůli. A to za všech okolností, i když se někomu může zdát, že tak upřednostňuji jistá uskupení, nebo že naopak nedokážu vyjádřit sympatie k jinému politickému subjektu. Za prvořadé pro katolickou církev na Slovensku považuji maximální snahu šířit v naší společnosti ducha Kristova pokoje a vzájemné tolerance. Jsem přesvědčený, že v tomto duchu se postupně urovnají a zlepší i vztahy mezi církví a státem.

Snímek Bernadette Neisslová

Nedávna návštěva Jana Pavla II. v Čechách potvrdila, že upevňování vztahů mezi českou a slovenskou církví musí pokračovat i navzdory politickým kolizím. Nemáte v této souvislosti obavy, že slovenská církev se příliš uzavírá do sebe, jak to vyjadřují názory některých pozorovatelů?

Prohlubování vztahů mezi katolickou církví na Slovensku a v Čechách je samozřejmostí, která plyne ze základní normy eklesiologie. Církev je přece univerzální a neomezuje ji ani státní hranice, ani politické bariéry. Církev v sobě nese velmi silnou pečť lidskosti, a proto nedovolí třdit lidi podle národnostních, kmenových nebo politických kategorií. Slovenští biskupové se zúčastní i papežovy návštěvy v České republice. Že Slovensko nás tam bylo dvanáct. To je také projev bratrského vztahu k českým biskupům. Máme k nim skutečně bratrský vztah. Já bych řekl přímo kamarádský. Býváme často spolu a posílujeme se ve víře. V takovém vztahu nejlépe vyniká apoštolská jednotna Kristovy církve. Tuto jednotu nesmí nic a nikdo narušit. Pokud by se to někomu podařilo, byla by to hrubá chyba nás všech. Katolická církev se neuzavírá do sebe, to se tak může někomu jen zdát. Moje osobní zkušenosti s katolickými biskupy České republiky jsou vynikající.

Připravil Andrej Štiavnický

GLOSÁŘ

V souvislosti s oslavou svatovojtěšského milénia vytkly některé deníky (LN, MfD) českým katolíkům, že si okupovali tuto velkou postavu našich dějin pro sebe, že na oslavu nikoho nepřizvali a místo jejího konání oplotili. A že ani jinak nepřispívají k rozmnožování myšlenkového bohatství národa, nevstupují do rozprav o jeho závažných problémech a nepřicházejí s žádnou nabídkou, třebaže česká společnost pociťuje hlad po duchovních hodnotách.

Zejména na stránkách Lidovek s jejich četnými protikatolickými osiny se taková výtka vyjímá působivě. Člověka napadne, nakolik je jejich výpověď věrohodná a zda sekularizovaná většina o svědectví křesťanské (katolické) menšiny vůbec stojí. Zdá se však, že ano, i když jí to dochází jen za výjimečných okolností. A v těch výtkách (přisvojili jsme si, oplotili jsme se, nevstupujeme, nenabízíme...) je značný kus pravdy. Čím to, že se od nás cosi důležitého očekává – a my to neumíme?

Jan Dus, český bratr, ale i bratr náš, je znám svou nekonformní odvahou ke kritice do vlastních řad. Zdalipak s tím má podobné potíže jako ten, kdo se pokouší o něco podobného na naší (katolické) straně? V měsíčníku *Protestant* 4/97 se ohradil proti „nemístné kritice majetkové politiky katolické církve z úst evangeliků“, protože katolíci jsou dnes pod palbou kritiky ze všech stran, kritiky leckdy nepřátelské, přičemž „ke kritizování katolíků nemají evangelici nejlepší pozici“, neboť vidí jinde tisku, nikoli trám u sebe (čímž naráží na předlistopadovou epochu). Současným politickým tlakům by měli podle Jana Duse čelit katolíci i evangelici společně.

Závěr jeho úvahy zní: „...dnes katolíci potřebují kritické upozornění od nás evangeliků ve věcech daleko důležitějších než v majetkových záležitostech, a to takových, v kterých je dosud nekritizuje nikdo a oni sami nejméně. Přísnou sebekritikou v kritizování dílem málo důvodným a dílem dokonce nedůvodným (navíc poškozujeme-li takovým kritizováním své vlastní zájmy, které jsou neméně legitimní než zájmy katolíků) zjednáme větší věrohodnost kritice, kterou jsme dnes dlužni katolické intelektuální elitě ve věcech skutečně závažných. O tom však jindy.“

Zde je třeba zpozornit. Máme totiž s evangeliky cosi společného, cosi venkoncem ústředního: christocentrismus. Takovou nabídku je třeba přijmout! Přijímáme.

Podivný boj se školou, společností i s vlastními rodiči vede nezletilá Olga z Lysic, navigovaná paterem Františkem Provazníkem, který na ní vložil neúnosné břímě. Dívka je v situaci, v jaké se ocitají mladí lidé (zpravidla starší než ona), kteří uvízli v osídlech fundamentalistických sekt. Skoro dvě tisíciletí má církev co činit s podobnou horlivostí zvěstovatelů víry. A po vzoru Gamalielově rozlišuje, pocházejí-li tyto zájmy od Boha, nebo od lidí.

Církev hájí práva rodičů na výchovu jejich dětí, zde se však kněz svévolně učinil duchovním vůdcem dítěte, posílaje roztržku mezi ním a jeho rodiči a vzbíjí je do situací, jímž dětská mysl není schopna čelit (viz rozhovor s divčínou matkou, MfD 5. 5. 1997). Proto se podobá pravdě, že kněz tu učinil z nezletilé nástroj svého osobního křizáckého tažení podle vlastních savonarolovských představ. Má k tomu církev mlčet?

Nešťastný případ nám může být poučením, protože nám klade otázku: Jaký je rozdíl mezi církví a sektou?

ř

HVĚZDA MOŘSKÁ

Pokus vysvětlit předkřesťanskou symboliku Marie

V posledních letech lze pozorovat dvojitý pozoruhodný pohyb: k Marii a od Marie. – K Marii: Nemyslí se zde obvyklé formy zbožnosti, spíše jsou míněny „alternativně“ se šířící úvahy o Marii jako květu na prastarém půdě mateřských božstev. Malé černé Madony nepochybně vyjadřují zcela názorně svůj původ z černé země: panenské klasy, tělo pokryté klíčovím zrnem (bez dítěte) rovněž názorně ukazují na letní plodnost polí. Ale toto nově poznání, snad nově přitažlivé zakofnění v pohanských praformách ženskosti, v matece zemi, ženě v slunci či v bohyni měsíce zároveň od Marie odvádí: její jednotlivé obrysy se rozplývají v symbol, její biblická postava je vtažena zpět do nehistorické beztvorosti, v proměnlivé bohatství Velké matky.

Jak se dívat na tyto nově vznikající otázky, dokonce snad propasti, a to nejen od psacího stolu, nýbrž v jejich živém nároku? Můžeme se cítit dotčeni Mariiným mateřstvím, aniž bychom sklouzli zpět do sice původního, ale právě pohanského, dokonce protikřesťanského kultu? Biblická matka totiž není velká Hathór či Déméter, ani bohyně lásky Afroditá či Venuše (s níž však sdílí granátové jablko), nebo dokonce temná indická Kálí pohlcující lidi. Nikoli. Maria je přesně určitelný člověk, nejen prostě archetyp mateřství. Právě tak jako se Slovo stalo člověkem – Židem v konkrétním čase, v zapadlém místě zvaném Nazaret, a po třiatřiceti letech života při popravě zemřelo, stejně tak v těchto skutečných dějích existuje židovská matka s jedinečným životním příběhem, proti jejíž jednoznačnosti blednou všechny mýty do neurčitého všeobecného.

A přesto paradoxně můžeme o Marii říci velice málo a současně velice mnoho. Málo, protože výpovědi Písma o ní jsou sice velkorysé, současně ale skrovné. Mnoho, protože její uctívání a oslava odhalují od dob rané církve vždy nové rysy, používají stále jiné sym-

holy, staré i nové. Vzpomeňme jen na vzácné Loretánské litanie, na hymnus Akathistos v pravoslavní, na chválu etiopské liturgie – jak mnohé z toho sahá už zpět k předkřesťanským formám nejstaršího druhu: „Ty, Matko skvělého Slunce“ – nevidíme před sebou při tomto oslovení Marie staroegyptskou velkou Nut, v jejímž temném nočním těle zapadá slunce, aby se ráno znovu zrodilo krvavé, obnovené, věčně mladé? Zjišťujeme-li dnes takové souvislosti a jsme-li v zodpovědné vážnosti dotázaní, měli bychom vyloučit biblickou a symbolickou postavu Marie? Zastírají mnohé pradávno obrazy její skutečné rysy? Odplavuje náboženská „základní víra“ znamení a symbolů jasnost evangelií?

Církevní otec Augustin, jenž znal závažnost této otázky, formuluje řešení: „Skutečnost, jež se nyní nazývá křesťanské náboženství, existovala už u starých národů“ (*De doctrina christiana*). A básník Reinhold Schneider používá Augustinovu myšlenku o dříve připravených „kofenech“ křesťanství právě na Marii: „Já přidělily národy prastarou touhu: neboť ona je zjev, jenž odděluje a povznáší obrazy

zahřlžené starými národy a vyjevující se v prahlinách jejich duší. (...) Bylo to toto tušení, jež položilo Panně a Matce, povýšené na Královnu nebo, měsíční srpek k nohám.“ Paul Claudel byl jako francouzský diplomat v Pekingu velice dojat, když se tam setkal s mytickou postavou „malé matky“ s dítětem na ruce jako zachránkyň před podsvětím: Když draci vyklézají z děr, objeví se v poslední chvíli tato bezejmenná postava a v její záři mizí příšery.

Znamení spásy existují tedy také už pro „pohanskou duši“ – znamení, jež se mocně vnućují níru člověka. Bůh zřejmě prostě nemá *anima naturaliter christiana* (duši od přirozenosti křesťanskou), svou spásou ji neodcizuje její hojnosti obrazů. Spása není způsobem duše. Spíše uzdravuje (naplňuje) symboly nevědomí a předvědomí opravdovou skutečností. Co bylo nezřetelným obrazem, stává se ve Zjevení tím, co lze uchopit, čeho se lze dotknout, stává se tělem. „Hvězda mořská“, *mir-jam*, dostala tvář, životní rozpětí, jedinečnost. Na určitou ženu se jakoby radostně sesypalo množství připravených obrazů, v nichž je teprve správně poznávána.

Protože je ale Jediná, překonává také všechna tušení náboženství a duše člověka. Ve všem typicky známém, blízkém, se musí také vždy přihlížet k neznámému, nečekanému, nepředvídatelnému. Z této neznámé tváře znovu vystupuje veškerá víceznačná symbolika. Velká Matka starých mýtů může být čistá a svůdná, může dávat život a pohlcovat jej. V biblické dívce Mirjam se zjevuje život, důvěra, sebedarování a ovlivňování, což není pro druhého zhoubné. Zde se rysuje a žije mateřství, jež přijímá dítě a propouští ho na svobodu, nevlastní ho do smrti jako svůj majetek. Tady je to hrozné, temné a zatěžující starých božstev – matek očištěno v biblickou svobodu a biblickou poslušnost správného, šťastného i bolestného života.

Snad se můžeme přiblížit k tomuto uvolněnému (v Bohu uvolněnému) životu a přítom-

Lurdy

Snímek archiv

se sami stát jasnějšími, neodradí-li nás nadbytek symbolů, jež Marii jako Matku zahalují. Ona sama ho zářlivě nenashromáždila. Sedmý den, kdy Bůh odpočíval, je smyslovým obrazem naplnění. Maria je chudoba sabatu, kdy se nic netvoří, protože tu všechno je. Tato Mariina naplněná „chudoba“ se nás může více dotknout než všechny obrazné ozdoby. Jako šest pracovních dnů ústí v jeden den sváteční, tak ústí velké světlotemné bohyně pradávno doby v malou matku, nenápadnou, neohrožující. Jejím znenamněním není moře hroící utonutím, nýbrž hvězda mořská.

Hanna-Barbara Gerl-Würmelingová
Anzeiger für die Seelsorge,
8/1995 – Přel. M. K.

Evropské ekumenické shromáždění a Hnutí Fokoláre

Na 2. evropském ekumenickém shromáždění (23. – 29. června) v štyrském Hradci (Graz) přednese jeden z hlavních referátů Chiara Lubichová, zakladatelka Hnutí Fokoláre. Hovořil s ní Jacques Beret, šéfredaktor katolické tiskové kanceláře KIPA/ACIP.

Téma tohoto shromáždění – usmíření – se shoduje se spiritualitou Hnutí Fokoláre, které jste založila za 2. světové války v Tridentu...

Spiritualita společnosti, budování sjednoceného světa, to je duch velice moderní. Přes všechna napětí a válečná nebezpečí je znamením času to, že svět náhle volá po jednotě. Rovněž Světová rada církví i Světová konference náboženství za mír, nemluvě o úsilí evropských zemí. Hnutí Fokoláre přináší do církve spiritualitu společnosti, na jejímž základě člověk přichází k Bohu s druhými, nikoli v opozici vůči nim, jak tomu bylo v počátcích křesťanství. Tehdy musel člověk odejít na poušť, neboť bratr mu byl překážkou. Pro příslušníky našeho společenství je bratr cestou. Právě s tímto posláním naše hnutí vzniklo. Na samém začátku v Tridentu v protiletectkém krytu za bombardování jsme otevřeli Evangelium a našli Ježíšovu modlitbu jako odkaz: „Aby všichni jedno byli!“ A to by měla být Magna charta našeho hnutí: společenství s církví přispívá k tomu, aby se lidé sjednotili s Bohem a navzájem mezi sebou. Od počátku jsme združňovali lásku k chudým, lásku ke všem a posléze vzájemnou lásku mezi námi. Všude, kde je nejednota, se snažíme přinášet jednotu a smíření. Proto vládne mezi naším hnutím a shromážděním v štyrském Hradci naprostá shoda.

Přes toto usilování o jednotu existuje rozdílnost, která je zvláště neradostná: například mezi křesťanskými církvemi. Není váš optimismus zhojním přáním? Myslíte si snad, že je možné potírat nespravedlnost světa pouhým budováním nulych „chráněných“ buněk lásky, aniž by se člověk stavěl proti nespravedlivým strukturám např. na makroekonomické úrovni?

Optimismus jako zbrojné přání? Možná. Je ale též pravda, co říká evangelium: „Důvěřujte, já jsem přemohl svět.“ Navzdory všemu, na co poukázujete, vidím, že se věci vyvíjejí dobrým směrem. Změna reálného světa se může podařit, protože člověk může změnit struktury. V ekonomické rovině se o to pokoušíme např. rozvíjením tzv. ekonomiky

společnosti. Musíme chápat, že skutečný Kristus je ve světě, nikoli ze světa. Máme před sebou dvě různé kultury, dva rozdílné způsoby myšlení. Mezi tím, čím žijí křesťané inspirovaní se evangeliem, a tím, čím žije svět, je rozdíl.

Myslíte tedy, že člověk skutečně může změnit převládající tendenci, která je zaměřena na konkurenci za každou cenu, na maximalizaci zisku, která přehlíží slabé a zapomíná na společenskou odpovědnost podnikatelů? Ideu „ekonomiky společnosti“ je přece v rozporu s dnešním světem.

Ano. My totiž začínáme působit právě na rovné struktury. V Římě právě probíhá zasedání podnikatelů a odborníků na téma „ekonomiky společnosti“. Máme po světě 750 podnikatelů, zejm. v Brazílii, Argentíně, Španělsku, Belgii, Německu, kteří nezemstávají víc než 3500 lidí, ale existují a mohou sloužit jako model. I když jsou to experimenty v malém měřítku, ukazují, že je možné dělat velké věci. Pod vedením nových lidí, kteří přijali ducha evangelia, rozdělují podniky v „ekonomice společnosti“ výnosy na tři díly: jeden na zajištění existence podniku, druhý na výchovu nových lidí, kteří umějí milovat a dávat a bez nichž nelze na světě ničeho dosáhnout, a třetí díl na pomoc těm, kdo ještě nenašli zamestnání nebo se sami nemohou o sebe postarat. Nehledíme na tento model jen z utilitaristického hlediska. Víme přece, že nebeský Otec nám své stonásobné oplácí, pokud dokážeme opustit všechno kvůli Božímu království. Tuto zkušenost děláme každý den.

Podílíte se takto na nové evangelizaci, o níž mluví Jan Pavel II.?

Lze to tak říci. Snažíme se nacházet způsob, jak žít evangelium větu za větou, měnit smýšlení i chování podle Ježíše. On říká, že ho máme vidět v každém člověku. Svět tak bohužel nejedná. Lidé milují své příbuzné, přátele a dost. Pro nás ale neexistují lidé sympatií a nesympatií, černí nebo bílí, katolíci nebo protestanti. Máme mít rádi všechny.

Hnutí Fokoláre žije takřka jako integrálním komunismem, zejména v rozdělování pozemských statků. Nejste ovlivněna tím, že váš otec byl přesvědčený socialista a matka právě tak přesvědčená katolička?

Ne, mě ovlivnilo pouze evangelium. Způsob života našeho hnutí je dán úsilím o jednotu. Nikoho nekopírujeme. Našli jsme ten model v evangeliu. Neangažujeme se v politickém boji, jsme náboženské hnutí, které překračuje politické hranice. Naši lidé vytvořili v politice Hnutí za jednotu, v němž jsou křesťané z různých politických stran. Účel se především vzájemně láse, protože jsou křesťany. Až v druhé řadě se mají považovat za členy svých stran.

Příslušníci Hnutí Fokoláre se neomezují na jednotu mezi křesťany, usilují o jednotu i s Židy, muslimy, buddhisty...

Existuje „zlaté pravidlo“, které spojuje všechna náboženství, křesťanská i nekřesťanská: „Čiň druhému, co chceš, aby činili tobě, a nečiň mu, co nechceš, aby činili tobě.“

Nevytýkáji vám při tomto úsilí o jednotu mlhavost pojmu nebo příliš irenistický postoj, lehkomyslné přehlížení rozdíly v náboženské oblasti? (Pozn. red.: na rozdíl od unionismu, usilujícího přímo o splynutí křesťanských církví s katolickou, ekumenismu, tj. jejich dialogu na základě toho, co mají společného, je irenismus prostým „mírovým soužitím“, spojením s nevšímáním si rozdílů.)

Jsem křesťan. Známe se jako katolíci. Oni jsou buddhisté a takovými zůstávají. Proč se ale máme navzájem bít? Proč se nemůžeme milovat a vzájemně si pomáhat? Musíme přiznat chyby, jichž se naše církve v minulosti dopustila. Vždyť i Jan Pavel II. prosil za odpuštění ve věci Husa a Galileiho. Dnes je jiná doba, jiná mentalita. Média činí z celého lidstva jedno společenství. Je nám vzdálen duch křížáckých tažení či proselytismu. Jsme přesvědčeni, že naše křesťanské katolické náboženství je to právě, můžeme to říkat všem, to ale neznamená napadat buddhisty nebo muslimy. Naopak, máme je milovat. Aniž bychom upadali do irenismu, uvědomujeme si přinejmenším to, že všichni jsme lidmi. Do našeho hnutí přijímáme i ateisty, protože s mnohými z nich sdílíme hodnoty spravedlnosti, solidarity a obrany lidských práv. Máme-li tolik společného, proč se oddělovat?

Konzervativci vás asi příliš milovat nebudou. Jsou na opačném pólu než vy s vaší tendencí spojovat.

To je sice zřejmé, ale já si žádné nároky nedělám. Jsem, co jsem. Pokouším se překonávat meze tím, že miluji celý svět. A láska staví mosty. Aby člověk mohl vést dialog s druhým, musí být sám pevně zakofněn, jinak skončí v pouhém irenismu. Ale to se nám nevytýká. Docela na počátku o nás někteří lidé roztrušovali, že jsme „protestanty“, protože máme rádi Boží slovo, anebo „komunisty“, protože praktikujeme „ekonomiku společnosti“. Církev však naše hnutí důkladně prověřila – a dala nám své schválení. Jsou nás dva miliony v 198 zemích. Při takové početnosti se jistě tu a tam ozve kritika na naši adresu. Ale Jan Pavel II. je s naší činností velmi spokojen. Kardinál Francis Arinze, předseda Papežské rady pro mezinárodní dialog, nás nazval avantgardou tohoto dialogu. Koho dalšího bych měla ještě žádat o dovolu dělat to, co děláme?

převzato z KAP, 4. 4. 1997,
přeložil M. K. – Mírně kráceno.

Jak dál s Perspektivami?

Česká biskupská konference rozhodla po zvažení všech významných okolností přilohu *Perspektivy* od Katolického vědeníku zatím neodkládat. Budeme tedy i nadále vycházet v dosavadní podobě. Ideu zcela samostatné existence tím není definitivně zamítnuta, pro její uskutečnění však doba zatím neuzrála. Důvody jsou koncepční, ekonomické, technické.

Omlouváme se těm čtenářům, kteří si naši výzvu uveřejněnou v letošním prvním čísle vložili jako definici ní rozhodnutí, ale takto formulována nebyla. Apelujeme na ty věrné čtenáře, kteří se nám ozvali: puďte *Perspektivy*, nechte je třeba kolovat, povídejte si o tématech, která se na jejich stránkách objevují, ať je nás víc!

Redakce

Politická pluralita a církev v Itálii

Po zániku *Democrazia Cristiana* (DC), hlavní strany italských katolíků, existuje několik křesťanských politických uskupení. Církev, slabší vlivem, ale silnější respektem, se pokouší vyrovnat s novým pluralismem.

Jednota strany, nebo hodnot?

Časy se mění: papež Jan Pavel II. odsuzuje mafii a stěhuje si na příslušnou moc médií. Římský kardinál Camillo Ruini, předseda Italské biskupské konference, je proti novým volbám do Italského parlamentu v nejbližší době a milánský kardinál Carlo Maria Martini, arcibiskup největší diecéze světa, usiluje o silnější politickou angažovanost katolíků slovy: „Demokracie jsme my!“

Jistě, papež odsuzoval mafii a její provázanost s politikou už dřív. Ale v novém, stále ještě neklidném politickém kontextu Itálie jsou církevní komentáře společenské reality přijímány zcela jinak. A stěhuje-li si papež na příslušnou moc médií, týká se to také mediálního magnáta Silvia Berlusconiho, který by se chtěl v Itálii znovu chopit politické moci. Nová politická role církve připadá mnohdy nezvyklá. Nejedná vůdčí osobnost církve v pravlasti katolicismu si s tím nevadí. Kdykoli šlo o řešení sociálních a ekonomických otázek, mohla se církev po desetiletí opírat o křesťanskou demokracii. Ta sice nebyla považována za čistě „církevní stranu“, ale vzájemné vazby byly natolik těsné, že církev nikdy neměla problémy s její účinnou podporou ve volbách.

Nyní už *Democrazia Cristiana* několik let neexistuje a katolické politické hnutí se rozštěpilo do pěti či šesti uskupení, která jsou v novém politickém spektru země orientována částečně doprava, částečně doleva a občas proti sobě tvrdě útočí. Neměli by se katolíci raději co nejrychleji sjednotit? Tato otázka přispěla k malému souboji mezi předsedou Italské biskupské konference, kardinálem Camilleem Ruinim, a státním sekretářem Vatikánu, kardinálem Angelem Sodanem. Ruini se zasazoval o co nejsilnější následnickou stranu DC, Sodano byl pro pluralitu katolických stran. Prosadil se Vatikán. K rozhodnutí došlo v listopadu 1996 na tzv. Církevní konferenci v Palermu (Církevní konference je instituce založená Pavlem VI.; každých deset let se na ní scházejí zástupci hierarchie, diecézí a laici).

Na té předehozí, tj. v pořadí druhé, se Janu Pavlu II. jen stěží podařilo prosadit svou sociální politiku proti odporu většiny italských biskupů. Na třetí (v Palermu) už nebyla přítomna *Democrazia Cristiana*. Církev tedy vzala oficiálně na vědomí politický pluralismus katolíků. Přes mnohostrannou angažovanost by však podle závěrů konference měla i nadále platit jediná platforma společných křesťanských hodnot.

Politickou jednotu katolíků tedy už církev nevidí v jedné straně, ale ve společných hodnotách. Není to jednoduché. Delegát milánské diecéze to vyjádřil těmito slovy: „Jsme sice všichni pokřtěni, v tématech rodina, právo na život či mír panuje shoda, ale v otázkách hospodářské demokracie je mnoho rozporů. A co teprve téma solidarita se slabšími v souvislosti s kriminálními živly žádajícími politický azyl?“

Jednota strany, jednota vůdce

Církev a politika – to je v Itálii horké téma. Konec konce vyvození národního státu před 130 lety bylo prosazeno proti papeži a kléru. Odděly mladého sjednoceného státu obsadily roku 1870 Řím, a teprve poté se mohlo věčné město stát politickým hlavním městem. Církev odpovídala zákazem politické angažovanosti pro věřící, což znamenalo zároveň nerespektování státních orgánů. Trvalo to do roku 1919, kdy Don Luigi Sturzo založil *Partito Popolare*, lidovou stranu. Byla to první nábožensky orientovaná strana v Itálii, která vznikla s církevním požehnáním. Brzy však tento experiment zrušil fašismus a Don Sturzo

De Gasperi druhý zprava

Snímek archiv

musel emigrovat. Církev začala vyjednávat s Mussolinim. V tzv. Lateránských dohodách (1929) se stalo katolické vyznání jistým druhem státního náboženství. Vatikánu a církvi byla přiznána politická samostatnost. Vatikán naopak uznal fašistický, nedemokratický režim. Církev tak, byť zčásti nedobrovolně, uzavřela mír s italským státem a v následující světové válce oficiálně zaujala neutrální postoj.

Na konci druhé světové války se Vatikán znovu pokusil zapustit kořeny v italské stranické politice. Tehdy (r. 1943) přistáli Spojenci na Sicílii, král a vláda uprchli z Říma a Němci obsadili zemi. Velmi důležitou roli při tom sehrál monsignore Giovanni Battista Montini z vedení vatikánského státního sekretariátu (pozdější papež Pavel VI.). Spolu s politikem Alcidem De Gasperim a sociálním reformátorem Giuseppem Dossettim patřil k duchovním otcům Křesťanské demokracie. Pod Montiniho záštitou dělali ve Vatikánu první krůčky k politické moci mužové, kteří měli mít později rozhodující vliv na osud Itálie: Giovanni Leone, Aldo Moro a Giulio Andreotti. Cílem bylo vytvoření jednotné katolické strany na demokratické bázi, aby se zabránilo přesunu katolíků doprava. V letech 1944 až 1946 byl totiž katolický svět Itálie ještě částečně fašistický. Montini směřoval katolické hlasy do středu.

Církevní historik Andreo Riccardi o této počáteční fázi italské církevní politiky píše: „Z pohledu Vatikánu i Pia XII. měl tento blok jednotné vedení – totiž samotného papeže. Z pohledu laiků, např. De Gasperiho, existovala politická autonomie. Důležitější ovšem bylo, že se zrodila *Democrazia Cristiana* jako katolický blok, aby čelila jinému bloku: Řím proti Moskvě.“

V pozadí tedy bylo komunistické nebezpečí. Ať důvodně, nebo ne Pius XII., kurie a velká část italské veřejnosti měli strach, že po volebním vítězství komunistů se na Svatopetrské náměstí přihnou korzáři jezdců. Papež viděl v komunismu nový islám, který ohrožuje západní křesťanskou civilizaci. Vatikán vsadil v Itálii všechno na to, aby se co nejrychleji skoncovalo s etapou tzv. národního sjednocení, kdy se na vládu podíleli také komunisté.

Nové proudy ruší obraz

Nejpozději od roku 1954, když se do vedení DC dostal toskánský profesor hospodářství Amintore Fanfani, se projevil trhlina uvnitř strany, která v prvních letech studené války tvořila s církvi prakticky jeden blok. Vznikly tzv. *correnti*, proudy v DC, které měly brzy vlastní struktury, lídry i stanovy. Zde se vymstil model Montini – De Gasperi, který preferoval jednu velkou stranu všech katolíků před jednou stranou se společným programem, jakou byla například ještě *Partito Popolare* Dona Sturzo. *Democrazia Cristiana* nebyla ovšem stranou s programem, nýbrž

především „rezervoárem“ různých programů, proudů a zájmových skupin uvnitř katolického hnutí.

Další zlom nastal po II. Vatikánu, „koncilu, který všechno postavil na hlavu“ (Riccardi). Od šedesátých let hledala církev v Itálii především vlastní politický profil, nezávislý na katolické straně. „Neexistoval už – píše Riccardi – žádný blok, nýbrž dvě skutečnosti: církev a katolická politická strana. Dokonce i papež Pavel VI., spoluzakladatel DC, praktikoval vlastní nezávislou politiku.“ V Itálii nebyla prakticky žádná biskupská konference. Začala působit teprve v Montinim, který převzal odpovědnost za italskou církev. V r. 1989 padla železná opona, zhroutil se vyčehodní komunismus – a tím zmizela také poslední zámlka pro vůdčí roli DC v italské politice.

Pluralitou k nové jednotě?

Bez komunismu nebylo už zapotřebí anti-komunistů. Po třech letech se rozpadla jednotná katolická strana po korupčním finančním skandálu, při němž vzala za své také velká část tradičních italských politických stran. Dnes se potomci někdejší jednotné katolické strany rozdělili. Konzervativci se odvolávají na pragmatika De Gasperiho a bojují za nový pravicový liberalismus, zatímco Dossettioho příznivci na levém křídle se přimlouvají za sociální stát a za vysoký morální nárok ústavy. Konzervativci podporují silný prezidentský model po francouzském či dokonce americkém vzoru, zatímco levicoví usilují o formy, které se podobají německému kancelářskému systému.

Levice ani pravice jako by necítily nostalgii po staré DC. Zvláště levicová katolická uskupení jako *Rosa Bianca* či *Carta 93* se cítí osvobozena od nucení k jednotě (pod pravicovou většinou v někdejší DC). Ovšem vliv církve na politiku se znatelně zmenšil, což je na první pohled paradoxní: věrohodnost církve jako instituce snad znovu vzroste přímo úměrně s její přibývající distancí od moci. Důvěra ve státní orgány (s výjimkou policie a soudnictví) nebyla v Itálii nikdy velká, dnes ovšem klesla pod bod nraza.

Vysoký kredit církve

Katolická církev má podle nejnovějších průzkumů neobyčejně vysoký kredit – v zemi, kde nedělní bohoslužbu pravidelně navštěvuje už jen 30 % katolíků. Diskuse o víře se znovu objevují ve výrazně sekulárních listech jako *Repubblica* či postkomunistická *L'Unita*. Nicméně čas velkých strategií je už pryč.

Politický sbor katolické církve v Itálii se stal mnohohlasým. A stále ještě čeká na svého dirigenta. Dokonce papež vídá nutnost změny. Nedávno se poprvé v dějinách setkal ve Vatikánu s nejvyšším představitelem levicových odborů. Časy se mění.

Zdeněk Jančařík, SDB

ANKETA

Co očekávám od synodu (a před ním)

Co lze od sněmu očekávat, není zatím snadné určit. Lze však říci, v čem bychom měli být zajedno, aby jednání bylo plodné. Sněm v církvi je třeba zásadně odlišit od sněmu politické strany. Musíme se sjednotit v zásadních otázkách, na kterých sněm sám nemůže nic změnit, na nichž ale závisí konečný výsledek.

Sem patří shoda v tom, co je církev, jaký je vztah mezi jejím vnitřním životem a vnějším působením, mezi její nezbytnou intimitou a její otevřeností.

1. Jsme členy celosvětové církve. Netýká se nás pouze církevní lesy a katedrála, ale i pronásledovaná církev v Asii a Africe a 80 milionů umírajících hladem. Máme spoluodpovědnost v celosvětovém měřítku. Musíme se postavit důsledně proti životnímu způsobu, který odporuje přirozenému i Božímu zákonu a je příčinou nespravedlnosti, bídy, násilí i utrpení.

2. Církev má božský charakter. Není možno ji posuzovat pouze podle pozemských kritérií, zejm. podle sympatií tohoto světa. Je Kristovým mystickým tělem a dílnou Ducha svatého, jehož působení je ovšem závislé na naší spolupráci. Přínos církvi a světu není dán úspěšností, s jakou vystupujeme ve světě, i ten, o němž nikdo neví, je stejně důležitý: jde tu o tok božské mízy ve vinném kmeni, který každý buďto svým životem v milosti rozmnožujeme, nebo hříchem brzdíme.

3. Církev má působit ve světě, ale není z tohoto světa. Je vůči němu v opozici. Kdykoli v ní nebyla, neplnila svou povinnost. Nemusela by oponovat, kdyby se svět řídil podle Božího zákona. Ale on jej nerespektuje; nejen že jej ignoruje, ale bojuje proti němu a vyzdvíhá hříchy.

4. Hlavní zlo ve světě i v církvi spočívá v hříchu, v životě bez milosti, v hledání pouze vlastního prospěchu, v spoléhání jen na vlastní síly a vědění, na moc a majetek a nikoli na Boží zákon a Ducha svatého. To, že máme k dispozici nové poznatky a nové prostředky, nezmenšuje potřeby jeho milosti, světa a síly. Zlo působí nejen ve světě, ale i uvnitř samotné církve, ochromuje ji, decimuje její členy a ohrožuje její svátostné poslání.

5. Základní podmínkou účinného působení církve je její vnitřní zdraví a plnost života. Svátost života je základním povoláním křesťana, jeho nejdůležitější kvalifikací, která je na rozdíl od vyššího vzdělání dostupná všem. Spočívá v tom, nakolik je člověk schopen a ochoten být Bohu k dispozici. To je to nejdůležitější, neboť Bůh je jediný, kdo působí všechno dobro. Svátost života předpokládá dobrou znalost základních pravd víry. Proto by součástí přípravy sněmu měla být promyšlená kampaň za všeobecné zvýšení správných náboženských znalostí.

Skutečnými reformátory církve a světa byli odjakživa světci. Ty je třeba hledat, vyprošovat a s nimi se radit. Vzdělání křesťanů budou užitečné tehdy, budou-li také svatí, neboť je-li jejich vzdělání opravdové, tj. dovedlo-li je k poznání skutečné pravdy, nemohou nesměřovat ke svatosti.

6. Rozlišujeme zřetelně, co je to otevřenost světu, a co je profanování vnitřního života církve. Jsou zásady, závazné pro všechny lidi, a o těch s nimi musíme hovořit. Ježíš nás však vede výš, do nadpřirozeného světa. Jeho církev a její vnitřní život jsou a zůstanou Božím tajemstvím. Rodina může být otevřená vůči okolí, ale to neznamená, že udělá ze svého domova veřejnou průchozí místnost. Otevřenost světu neznamená, že se církev vzdá své intimity. Není možno domáhat se souhlasu sekulární veřejnosti ve věcech, kterým nemůže rozumět a které hodnotí jen podle svých měřítek.

Doporučení na závěr: kdo se chystá na synodu promlouvat, měl by také umět naslouchat, což není možné bez úcty k druhým, bez zájmu nalézt i v tom, co je nám proti srsti, zlatá zrnka pravdy, a pak teprve důvody k odmítnutí. Jsou mezi námi i taci, kdo se snaží umlčet ty, jejichž názory jim vadí. Co nejvíce rozdělujeme, není roznošit názory, ale nedostatek opravdové lásky k Bohu, našemu společnému Otci. Bude záležet na tom, zda budeme na sněmu prosazovat jen své názory, anebo také naslouchat, co Duch mluví k církvi.

Lubomír Štula

Autor je redaktorem týdeníku Světlo

CÍRKEV A 50. LÉTA

„Padesátými léty“ nazýváme dobu, v níž vrcholil komunistický teror v Československu proti jinak smýšlejícím. Statisíce lidí prošly vězením, tábory nucených prací, byly internovány, vyhozeny ze zaměstnání, nepřipustěny na studia nebo jinak perzekvovány. Zvláště uchvatitelů moci nešetřila nakonec ani ty z jejich řad, kteří váleč násilí uvedli do pohybu (Slánský, Husák).

Nepřítel číslo jedna

Mezi nejvíce postižené patřili katolíci. Církev byla totiž považována, zcela právem, za nejzákladnějšího ideového odpůrce režimu, jehož legitimitu navíc nechtěla uznat. Byla také ze všech křesťanských denominací největší a své „ústředí“ měla v „nepřítelském“ Vatikánu.

Nejdisciplinovanějším šikem v církvi byly řehole, a tak právě proti nim namířili komunisté prostřednictvím státu svůj první úder. Začal v Čiňoši, kde se prý třikrát za sebou vychýlil z osy křížek na oltáři. Místní farář Josef Toufar byl obviněn z pokusu inscenovat „záraz“ a umučen při výslechu. Za jeho spolupachatele byli označeni premonstráti a internována. Následovalo přerušení diplomatických styků s Vatikánem a zatýkáni vybraných osobností z různých řádů.

Proces s nimi začal 31. 3. 1950. Souzeni byli: premonstrátský opat Vít Tajovský a Augustin Machalka, jezuité František Šilhan, Adolf Kajpr a František Mikulášek, dominikán Silvestr Brailo, františkán Jan Evangelista Urban a redemptoristé Ivan Mastiliak (uniat) a Jan Blesík. Byli obviněni z velezrady, špionáže, převrhování zbraní, přípravy ozbrojeného povstání, z úmyslu vést mládež tak, aby se stala „povolným nástrojem zahraniční reakce“. Všichni byli odsouzeni k vysokým trestům: doživotí, dvakrát 25 let, ostatní od desíti do dvaceti let vězení.

Prostřednictvím stranou a odbory organizovaných rezolucí žádal pak „rozhořčený lid“ zákaz mužských řeholí. Tak byla psychologicky připravena policejní akce, v níž ve dvou duhovných (1950), hantolomějských nocích“ byly zlikvidovány všechny mužské kláštery v republice a 2200 řeholníků bylo s ozbrojeným doprovodem eskortováno do koncentračních táborů nazvaných eufemisticky „sběrnými kláštery“ (Želiv, Broumov, Osek, Břeč, Podolíneč atd.) Stát ukradl řeholníkům 429 domů, desítky milionů korun na vkladech, na dva miliony knih atd. Dokonce předseda Státního úřadu pro věci církevní Fierlinger přiznal, že v důsledku akce „K“ (kláštery) byly zničeny kulturní statky nevyčíslitelné hodnoty.

O půl roku později bylo odvezeno do koncentračních táborů přes deset tisíc řeholnic a zabaveno 720 ženských klášterů.

P. Bohuslav Burian (1919–1960)

Vynalézavost teroru

Po akci „K“ následovala akce „P“ – pravoslavi. V Prešově odhlasoval nekompetentní, komunisty organizovaný „sbor“ řeckokatolické církve. Tak bylo 300 000 katolíků byzantskoslovenského obřadu, převážně z východního Slovenska, postaveno mimo zákon a z 300 kněží jich bylo přes 200 zatčeno, internováno nebo i s rodinami vyvezeno do Čech. Biskupové Gojdič a Hopko byli uvězněni.

Další ranou, která dopadla na církev, bylo vyloučení bohoslovckých fakult z univerzit, zrušení všech diecézních a řeholních bohoslovckých učilišť a seminářů. Místo toho byly nově zřízeny komunisty reformované dvě samostatné bohoslovcké fakulty s tzv. ústředními semináři v Praze a Bratislavě. Mnoho profesorů bylo z fakult propuštěno, jiní na nich odmítli přednášet, studium bylo zkráceno a byl zaveden nový předmět: marxismus-leninismus. Bohoslovci, kteří odmítli na takových fakultách studovat, byli povoláni do Pracovních technických praporů (PTP) zřízených pro nepřítel režimu.

V prosinci 1950 se konal proces s „pomocníky biskupů“, v němž byli za velezrady a špionáž odsouzeni olomoucký světský biskup Stanislav Zela, břeňovský opat Anastas Opasek, strahovský opat Bohuslav Jarolímek, svatojiřský kanovník Josef Čihák. Otakár Švec a Jaroslav Kuláč, dále Antonín Mandl, Jan Boukal a Václav Mrtvý. Největší tresty si vysloužili Opasek (doživotí), Zela a Mandl (po 25 letech). Následovaly tři další, stejně nazvané procesy s mons. Josefem Moštickem a spol., s maltézským rytířem Vladimírem Píchou a spol. (zde JUDr. Alois Rozehnal zatčený už v r. 1949). V procesu s právním poradcem olomouckého arcibiskupství Františkem Kosatíkem bylo souzeno 16 obviněných. Obdrželi tresty celkem přes 100 let.

Zvlášť odstrašující měl být proces se slovenskými biskupy, v němž byli v lednu 1951 odsouzeni na doživotí trnavský světský biskup Michal Buzalka a řeckokatolický biskup prešovský Pavol Gojdič a k 23 letům vězení spišský biskup Ján Vojtašák. Z biskupů byli dále odsouzeni: v r. 1950 světský biskup spišský Štefan Barnáš (15 let) a tajně vysvěcený biskup pražský Ladislav Hlad (3 roky a znovu v r. 1960 na 9 let). v r. 1954 litoměřický biskup Štěpán Trochta (25 let) a tajně vysvěcený královéhradecký biskup Karel Otčenášek (13 let).

Babičtí mučedníci

V sérii takzvaných habičských procesů (1951) byli k diverzní skupině, která měla na svědomí dosud neobjasněnou vraždu tří komunistických funkcionářů, přičleněni a jako ideoví iniciátoři vraždy popraveni zcela nevinní kněží: Václav Drbala, František Paříl a Václav Bula. Bývalý spolužák P. Buly namítl každému z nich, že unesl arcibiskupa Berana z internace a že ho ukrývá v blízké obci. Pan arcibiskup – lhal provokatér dále – ho požádal, aby k němu přivedl spolehlivého kněze, že by se rád před odchodem do exilu vyzpovídal. S vědomím rizika všichni projevíli ochotu údajně arcibiskupovo přání vyplnit. Teprve

když se setkání s arcibiskupem opakovaně odkládalo, začalo jim to být podezřelé a přerušili s provokatérem styky. Vzápětí byli zatčeni.

Podobně byla v červnu 1952 přidružena k šestičlenné skupině vedoucích pracovníků Katolické akce – v čele s Otou Mádrkem a profesorkou Karlovy univerzity Růžnou Vackovou – protikomunistická skupina bývalých skautů, která „popravila“ domnělého nebo skutečného konfidenta. Přestože obě skupiny spolu nesouvisely a ani se neznaly, byl proces nazván „procesem s agenty Vatikánu a teroristickými vrahy“ a tisk, ve snaze zdiskreditovat církev, ukazoval na Mádra: „Podívejte se, kam až vede výchova takových Mádrů, až k vraždám.“ Členové diverzní skupiny byli popraveni, Oto Mádr dostal „jen“ doživotí. Růžna Vacková 22, RNDr. Vladimír Jukl z Bratislavy 25, sestra Zofie Langrová, boromejka z Prahy 20, P. Václav Razík z Brna 18, sestra Marie Vintrová, těšitelka z Rajhradu, 17 let.

Procesy, procesy, procesy...

Následovala série procesů s Katolickou akcí: V procesu s františkánem J. Bártou a spol., v němž bylo pro velezradu, resp. špionáž odsouzeno 31 osob (kromě 6 kněží, mezi nimi Josef Zvěřina, převážně studentů a studentek) celkem k 435 letům vězení. S Josefem Hoškem bylo souzeno 6 osob (Hošek 14 let, já 13), s Jitkou Malíkovou také 6, s P. Františkem Kohlíčkem 8, s P. Antonínem Bradnou 10, se Zdeňkem Ciklerem 8. Ve slovenských procesech s Katolickou akcí bylo odsouzeno s RNDr. Imrichem Staríčkem 24 kněží a laiků, s MUDr. Vladimírem

P. František Paříl (1911–1951)

Stereulou 11, většinou lékařů, s P. Rudolfem Šestákem 12, s MUDr. Ivanem Kapišinským 5, s MUDr. Silvestrem Kréměm dva.

Myslím, že vůbec první, už v r. 1949 odsouzenou skupinou Katolické akce, byla mladá, čtrnáctičlenná skupina Jana Krumpholce. Po ní následoval proces se „Špióny Vatikánu“, v němž byli za velezradu a špionáž odsouzeni funkcionáři Ústředí katolického studentstva: právníci František Valena, Měčislav Razík, Josef Plocek, Leopold Low, medik Richard Havel a z Moravy dominikán Reginald Dacík. P. Vincenc Šalša, Bohuslav Černý, Josef Vlček, Václav Vaněk a Adolf Svínka. Odhaduji, že v procesech s Katolickou akcí bylo odsouzeno nejméně 300 laiků převážně mladší generace.

V sérii jezuitských procesů bylo odsouzeno 70 kněží a bohoslovců k téměř 500 letům vězení. 47 salesiánů byl vyměřen úhrnný trest 244 let, 46 redemptoristů 384 let, 18 kapucínů 90 let, 13 dominikánů 86 let (znojemský převor P. Jakub Zemek byl zatčen už v r. 1948). Před soudem se dále ocitlo 13 premonstrátů, 22 františkánů atd. Většinou byli obviněni z nedovoleného pokračování v řeholním životě a z tajného studia bohosloví. Takto se ocitli ve vězení tajní řeholní představení, novicmistrové, profesori, novici a studenti. V r. 1953 se konal soud s internovanými žilivskými řeholníky a muži a ženami, kteří jim sprostředkovali styk s vnějším světem. Celkem jich bylo 13, mezi nimi salesiánský provinciál Antonín Dvořák, františkán František Kubíček, kapucín Václav Svatek.

O vězňích řeholních sestrách mám dosud jenom dva údaje: za velezradu, či jiné „protistátní“ činy bylo vězněno 17 sester a dvě novicky Apoštolátu Třetího řádu sv. Františka. Ze stejných důvodů se dostalo do vězení 7 sester Sekulárního insti-

P. Jan Bula (1920–1952)

novník Josef Čihák (18. 2. 1960), biskup Pavol Gojdič (17. 7. 1960), opat Bohuslav Jarolímek (31. 1. 1951), P. Adolf Kajpr (17. 9. 1959), P. Václav Říha (28. 9. 1956), JUDr. František Valena (31. 8. 1960 sice doma, ale v nepřerušeném trestu).

Pro kněze neznamenovalo vězení jen místo utrpení. Denně se zde tajně slavilo přes 300 mší a vysluhovaly i další svátosti včetně kněžského svěcení (Jaroslav Pilík v Leopoldově a Jan Rybář ve Valdicích, oba jezuité). Přijímalo se také do řádů, konaly přednášky, vydávaly samizdaty.

Bylo by však nespravedlivé mluvit jen o hrdinství vězňích pro víru. Kolikrát bylo třeba více statečnosti zůstat věrným svému přesvědčení a zachovat si vnitřní svobodu venku než za mřížemi. Nezvednout ruku při hlasování o něčem, s čím nesouhlasím, jít do kostela v obci, kde mne každý zná, mít svatbu v kostele, přihlížet dítě na náboženství, nestranit se kněží, jako by byli malomocní, pomáhat rodinám zatčených, půjčovat náboženskou literaturu, scházet se po vzoru prvních křesťanů po doměch, to vše bylo perzekucí, ohrožovalo budoucnost dítěte.

Takto vedle církve oficiální (nekolaborující), vedle církve ve věznicích, žila i církev katakombální. Rostla nová generace katolických aktivistů, která žila intenzivním náboženským životem v kroužcích, partách přátel, často kolem kněží zbavených souhlasu k vykonávání duchovenské činnosti nebo kněží tajně vysvěcených.

Pro charakteristiku české církve „padesátých let“ cituji na závěr dvě reakce na vynesený rozsudek: P. Karel Pilík: „Přijímám tento rozsudek s vědomím, že je to rozsudek nespravedlivý, odpouštím všem, kteří mi tím bezpráví způsobili, a utrpení s tím spojené nabízím Bohu za blaho našeho národa.“ JUDr. Josef Plocek: „Ať žije Kristus král!“

V roce 1956 bylo pro snahu o obnovu řeckokatolické církve souzeno 13 řeckokatolických kněží, mezi nimi dnešní biskupové Ján Hirka a Ivan Ljavinec. Zvláštní obdiv si zaslouhují kněží ze spišské diecéze, z 260 jich prošla vězeními celá stovka. Mons. Viktor Trstenský a P. Eduard Odobina byli souzeni třikrát, naposled jím oběma byl vyměřen patnáctiletý trest.

V sérii procesů s katolickými literáty byli za velezradu odsouzeni Václav Renč, Jan Zahradníček, Bedřich Fučík, Zdeněk Kalista, František Křelina, Václav Prokůpek, Stanislav Berounský, Oldřich Albrecht, Ladislav Jehlička, Miroslav Skácel, Josef Kostohryz, Josef Knap atd. Následovaly procesy s nakladatelstvím Vyšehrad (PhDr. Rudolf Voříšek, JUDr. Josef Mlýsvec a další) a série procesů s bývalými politiky lidové strany, tzv. procesy s Křesťanskodemokratickou stranou (Ing. Jaroslav Cuhra, JUDr. Vojtěch Jandouška, spisovatelka Nina Svobodová, také můj otec JUDr. Václav Vaško atd.)

Závěrečné shrnutí

Všechny zde uvedené údaje o vězňích kněžích, řeholnicích, laikách a zejména řeholních sestrách jsou pro omezenost místa a chybějící podklady neúplné. Historik Karel Kaplan uvádí v Některé revoluci, že jen v červnu 1956 bylo ve věznicích 433 kněží a bohoslovců odsouzených převážně za velezradu, resp. špionáž. Z nich si 210 odpykávalo tresty nad 10 let a 40 nad 20 let.

Největší dluh máme vůči našim novodobým mučedníkům. Víme jen o některých: Josef Toufar (umučen 25. 2. 1950), Jan Bula, Václav Drbala a František Paříl (popraveni 1951), ve vězení zemřeli P. Bohuslav Burian (29. 4. 1960, vězen dvou totalit, psychicky i fyzicky mučen po neúspěšném úniku z Leopoldova, ku-

P. Josef Toufar (1902–1950)

novník Josef Čihák (18. 2. 1960), biskup Pavol Gojdič (17. 7. 1960), opat Bohuslav Jarolímek (31. 1. 1951), P. Adolf Kajpr (17. 9. 1959), P. Václav Říha (28. 9. 1956), JUDr. František Valena (31. 8. 1960 sice doma, ale v nepřerušeném trestu).

Pro kněze neznamenovalo vězení jen místo utrpení. Denně se zde tajně slavilo přes 300 mší a vysluhovaly i další svátosti včetně kněžského svěcení (Jaroslav Pilík v Leopoldově a Jan Rybář ve Valdicích, oba jezuité). Přijímalo se také do řádů, konaly přednášky, vydávaly samizdaty.

Bylo by však nespravedlivé mluvit jen o hrdinství vězňích pro víru. Kolikrát bylo třeba více statečnosti zůstat věrným svému přesvědčení a zachovat si vnitřní svobodu venku než za mřížemi. Nezvednout ruku při hlasování o něčem, s čím nesouhlasím, jít do kostela v obci, kde mne každý zná, mít svatbu v kostele, přihlížet dítě na náboženství, nestranit se kněží, jako by byli malomocní, pomáhat rodinám zatčených, půjčovat náboženskou literaturu, scházet se po vzoru prvních křesťanů po doměch, to vše bylo perzekucí, ohrožovalo budoucnost dítěte.

Takto vedle církve oficiální (nekolaborující), vedle církve ve věznicích, žila i církev katakombální. Rostla nová generace katolických aktivistů, která žila intenzivním náboženským životem v kroužcích, partách přátel, často kolem kněží zbavených souhlasu k vykonávání duchovenské činnosti nebo kněží tajně vysvěcených.

Pro charakteristiku české církve „padesátých let“ cituji na závěr dvě reakce na vynesený rozsudek: P. Karel Pilík: „Přijímám tento rozsudek s vědomím, že je to rozsudek nespravedlivý, odpouštím všem, kteří mi tím bezpráví způsobili, a utrpení s tím spojené nabízím Bohu za blaho našeho národa.“ JUDr. Josef Plocek: „Ať žije Kristus král!“

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

Václav Vaško

(Za jakákoliv doplnění nebo upřesnění údajů o vězňích kněžích, řeholnicích a laikách, kteří zaslaná na adresu Perspektiv by byli autor článku i redakce vděční.)

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZEZRAJÍCÍ
ZEVNITŘ

Jiří Mědílek. *Dům U rytířů v Litomyšli, duben – červen 1997*

S velkým rozmyslem instalovaná litomyšlská výstava malíře a grafika JIŘÍHO MĚDÍLKY (nar. 1956), irvale žijícího ve vsi Zblou u Náchoda, představuje nejen jeho malířské prvopočátky a kořeny a v jakýchsi „ohniscích“ důležité periody jeho tvorby, ale v samostatné místnosti i jeho poslední, černobílé uhlové kresby (1996–97), do jejichž rozměrné plochy je někde rozetřen barevný pigment (okr, tmavě zelená). Výstavu doplňují dvě vykované oceťové stěly, čemé figury postavěné proti sobě, na kterých si autor „zkoušel“ pevnost formy, její vzepětí, vyrůstání.

Na začátku Mědílkovy lidské i malířské zkušenosti stojí země, konkrétní krajina Podorlicka, se kterou se každodenně setkává od dětství. Její prostor, osvětlení, proměny za ročních dob, její podloží i vrstvení oblaků nad ní pečlivě pozoruje, ale hlavně sám zakouší. Stává se tak její součástí. V dramatech i tichu, samotě i společenství, uprostřed i na okraji. V prožívání holanovského „byť z nezbytí“. Proto také na jeho plátnech a deskách ono téma, objevující se od konce sedmdesátých let, kdy začal malovat pole a krajiny: země do nebe obrácená a vyční-

vající, nebo do země nořené a padající. Zdá se mi, že autorovy obrazy by však nebyly tím, čím dnes jsou, kdyby nebylo předcházejícího cyklu Krystalů (1977–78), ve kterém je nastřádáno tolik malířského bohatství. Nejen že v něm Mědílek začal s vážností pronikat do hloubky hmoty (krystal jako anorganická paměť Země), ale malířsky si ověřoval a zkoušel tvar a barvu, světlo a jeho lom na hraně, stín a průsvit. A stejně tak je pro mne neodmyslitelný i cyklus Venikonů (olej na papíře, 1989), útericky vdechle a současně jak prasklé puchýře rozbolavěle tváře Kristovy, z něhož je v Litomyšli vystaven jeden list.

Čínský mnich, Liou Sie se jmenoval, si počátkem VI. stol. po Kristu poznamenal: „Zvedající hlavu, vnímáme svět nebe, klopíce ji, vnímáme úvraty země, co dole, co nahoře, tak bylo dáno, tak zrodily se protiklady Dva...“ A jako by nám ta prožitá hluboká zkušenost Liou Sie napovídala také o jednom z principů výstavby obrazů Jiřího Mědílky. O protikladu na jeho plátnech, o protilehlosti, srážení, střetu dvou monolitů – pozemského s nadzemským. O prolínání smrtelnosti země a věčnosti světla, všedního s posvátným. U Mědílky opravdu dochází k až baroknímu zápasu světa a hmoty, prosvětlování hmotného a zhmožňování světla. Jsou to události a stavy vyrůstající z hlubin a bránící se noci, ale středo-evropské, do sebe obrácené ponorosti neutečou. I ty Mědílkovy barvy, běloby, zeleně, okry jako by se děly uvnitř, v niterném napětí a prochvívání a neopakovatelně, mědílkovsky potvrdily známou pravdu, že barvy jsou činy světla. Autorovy barvy nenapodobují, ale vyjadřují, jsou nositelkami významu, znakem skutečného dění, které se chystá či se bude teprve odehrávat.

A celé to území Mědílkových obrazů, to dole–nahore, ty krajiny, pole, lesy, oblaka, mračna, mlhy, s mnohdy vbitým klínem temného lesa, ožívá světlem. Světlo je tu přítomno jako tvůrce, jako zjevoatel a oživovatel, roz-

dmýchávatel dějů a stavů. Světlo přicházející a zrající zevnitř, světlo pradávne, první, počátek, alfa, zavěšené v čase a prostoru jak pronikavá (někdy rozkymáčená a těkavá) lampa. Světlo, jehož trvání je nepoměřitelné s krátkostí lidského pozemského života.

Poslední uhlové kresby nesoucí názvy Návří a Stěchy (zde rozpoznáváme malířovy „zážitky“ z nedávne návštěvy Paříže) mohou neopatrně naznačovat nové prohlubování prostoru, novou „tematiku“, nezabýdlení se v dosaženém, nevariování jednoho motivu, ale úporné hledání průchodu. Zatím je hledán v semknutosti stěch, v jejich svahovitosti a zářezech, srostlosti i porušenosti, škvírách a rozích.

Je v té Mědílkově malbě něco z touhy po návratu k sjednocení, po tom základním metafyzickém pohybu, který je podle Martina Bubera „osobitou duchovní formou svého zápasu o vyrovnání, mísení i třebení“.

Miloš Doležal

BÁSNÍKOVY
OSUDY

„Tak vidíte, draží, teď se vracím, / sám už jen prach z těch dalekých cest; / všechno je dávno, jen trochu popele zbyla, / a když se tak dívám, / kde zašly mé stopy, / musím se usmát: Vladimíre, a stálo to za to?“ – Tak teskně a přece smířlivě zní z dálky básnický hlas JOSEFA KOSTOHRYZE, básníka, překladatele, esejisty a prozaika. Tou dálkou, která se přesto může stát blízkostí, je minéno desetiletí, které nás dělí od jeho smrti – 24. května 1987.

Bedřich Fučík nazval Kostohryzu básnický i lidský příběh „donkichotskou melancholií“. Je to pojmenování určité přiléhavé, ale současně se do něj nemohou vejít všechna Kostohryzova slova i životní peripetie. „Osudů více jsem v životě prožil,“ napsal sám o sobě autor. Dětský prožil na jihočeské vesnici (nar. 25. 12. 1907 v Křenovicích, obecná škola v Bernarticích), silně ovlivněn výchovou babičky Barbory Keřkové, na kterou bude celý život vzpomínat; navštěvoval reálku v Praze, kde se seznámil se svým pozdějším přítelem Václavem Renčem, na FF UK studoval filozofii, češtinu a francouzštinu, publikoval v literární revui Tvar, Akord, Listy, Lumír a nejčastěji v Řádu, který spoluzaložil a častéčně také redigoval. Svou první básnickou sbírku Prameny ústí, ovlivněnou hymnickou lyrikou O. Březiny, vydal v r. 1934. Ve třicátých letech působil jako univerzitní lektor v Římě a Neapoli a jako středoškolský profesor v Praze a Českých Budějovicích. Překládá z francouzštiny (V. Hugo, J. Giraudoux, P. Claudel), italsky (L. Pirandello), německy, anglicky, polsky a španělsky, píše kriminální romány. V r. 1944 vychází jeho druhá básnická sbírka Rekviem, barokně drásavá a připsaná zemřelé babičce B. Keřkové. Po válce střídá zaměstnání, za své veřejné projevy má zprávy, že cítil ohrožen, ještě stačil vydat sbírku Ať zkamení (1947) a 18. května 1951 je zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na doživotí. Místem výkonu trestu je převážně Leopoldov, Jáchymovsko, Valdice. S podlomeným zdravím je podmínečně propuštěn po dvaceti a půl letech. Po propuštění nesmí publikovat, živí se proto hrubými překlady pro jiné básníky (F. Hrubina, L. Kundera), psaním lektorských posudků, střídá šestatřicet podnámů a poznává svoji druhou ženu Marii, která se mu stane věrnou opatrovatelkou a po smrti i pečlivou pořadatelkou jeho pozůstalosti. Až v r. 1969 vychází Kostohryzovi sbírka Jednorozec mizí a v r. 1970 Přísný obraz. Za normalizace opět nesmí publikovat, jeho překlady vycházejí pod jiným jménem, nebo bez jeho uvedení. Pro svého vnuka píše pohádky a v exilové nakladatelství PmD vychází sbírka Eumenidy (1981) a v r. 1985 sbírka básní v próze Melancholie. Ta se v r. 1991 také dočkala domácího rozšířeného vydání a společně s básnickým výhorem Strmá nenaděj (1994) skromně tvoří dva osamělé knižní návraty J. Kostohryze do české literatury po r. 1990. Soudní rehabilitace se nedežilo.

„Ať myslíme na Prameny ústí, na Rekviem nebo na další sbírky, pořád nás napadá, že jsou to básnické záznamy o sedmdesátých letech života, zahlédnutých a znova ostřeji prožívaných skrze tesknost nad tím, že se ta léta už nikdy nevrátí, stejně jako jejich úsměvy, jejich žaly,“ napsal na začátku osmdesátých let už zmíněný B. Fučík. A jako by mu Josef Kostohryz odpovídal v jednom ze svých posledních záznamů: „...a měl jsem krásný a veliký život, stálo to za to.“

MD

Propsy...

Letos vstupuje již do třetího roku časopis, který není určen kynologům, ani jejich čtyřnohým světcům, jak by se nezasvěceným mohlo zdát podle jeho názvu. Podtitul zní: *Časopis pro moderní psychologii*. Míne je psychologie individuální, skupinová i sociální. List vychází desetkrát ročně, formát A 4, rozsah 16 stran (kromě barevné obálky), tedy tolik, co Perspektivy. Jeden výtisk stojí 20,- Kč.

Propsy je příkladem velmi zdařilé popularizace na vysoké úrovni. Není to tedy odborný časopis v pravém slova smyslu, ale je určen těm, kdo se zabývají člověkem, jeho chováním, prožíváním, vztahy aid. Tedy pedagogům, lékařům, právníkům, odborníkům z jiných spo-

PROPSY

ČASOPIS PRO MODERNÍ PSYCHOLOGII

čenskovečdných oblastí, ale koneckonců i psychologům (zejm. studentům) a všem, kdo mají maturitu a zajímají se o věci lidské.

V prvních dvou letošních číslech se dovíme např. o potížích dnešních mladých lidí s přejímáním mateřské a otcovské role (Š. Gjuricová), o psychologických aspektech romského problému (P. Říčan), o dvou nových „profesích“, které se u nás zrodily po listopadu '89: jednou je mladý úspěšný podnikatel, druhou námetzdni vrah (S. Hubáček), o významu sourozeneckých vztahů pro kvalitu života (J. Dan), A. Längle nám přibližuje učení V. E. Frankla,

zakladatele logoterapie, M. Klieperová představuje nejmladší psychologickou disciplínu – politickou psychologii aj. (výčet stať je neúplný). Za povšimnutí stojí i to, že se na stránkách Propsy můžeme setkat i s autory, kteří přispěli do Perspektivy.

Časopis je sympaticky šití záběru i tím, že nepropadá pokušení redukcionismu. Tímto slovem míníme krédo typu „člověk není než...“, tj. redukci psychického na biologické, biologického na fyzikálně chemické apod. – Časopis vychází z nakladatelství Portál.

pp

MALÝ
PŘÍVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

KONOGRAFII

Papoušek

Přes svůj exotický původ byl papoušek velmi oblíbeným námětem evropského výtvarného umění. Lidi fascinovala jeho schopnost naučit se opakovat slova či celé věty. V antice doprovázel papoušek boha Merkura a poukazyval na jeho výmluvnost. Proto i na renesančních

obrazech vystupuje pestře zbarvený papoušek jako znamení výmluvnosti. Zmínky o ptáčích mluvících lidským hlasem nalezneme již u Ktésia z Knidu (Indie, kap. III), osobního lékaře perského krále Artaxerxa. Zeela nepochybně píše o papoušcích už Nearechos z Amfiopole, admirál Alexandra Makedonského, ve své zprávě o cestě z Indie k ústí Eufratu (součástí Arriánova spisu Tažení Alexandra Makedonského). Jiný z Alexandrových důvěrníků – Onésikritos, autor knihy o výchově Alexandra Makedonského, prý jako první přivezl papouška do Evropy. Plinius ve spise Naturalis historia zdůrazňuje papouškovu schopnost reprodukovat lidský hlas. Černé glosy o papoušcích uvádějí i další antiční autoři jako Ovidius, Solinus, Persius, Petronius či Martialis. Obecně se mělo za to, že papoušci pocházejí z Indie, o „učenlivějších“ papoušcích afrických nebyla v antické literatuře pravděpodobně povědomost.

V křesťanském prostředí je papoušek prvkem mariánským. Již Isidor ze Sevilly (Etymologie) psal o tom, že papoušek („lidský pták“) dovede vyslovovat Ave, což etymologicky vyloženo, obrátí-li se sled písmen (Eva), poukazuje na Pannu Marii jako „druhou Evu“. Symbolizuje též Mariino panenství, protože stejně jako rouno Gedeonovo zůstává papouškovo zelené peří po navlhlčení suché. Podle Piscinel-

liho (Mundus Symbolicus), i když papoušek mluví, nechápe význam slov („Hlasu lidského, ale srdce zvířecího“). Franz von Retz v Defensoriu involutae... Mariae stejně jako Konrád z Würzburgu v Goldenen Schmiede poukazují na mariánskou symboliku papouška.

Papoušek se nejčastěji vyskytuje na mariánských obrazech. Objevuje se například v ruce Ježíška na Madoně kanovníka van der Paele od Jana van Eycka (Muzeum v Bruggách), nebo je zobrazen v kleci, která visí nad sv. Lukášem malujícím Madonu na obraze Maertena van Hemskercka pro olář sv. Lukáše v kostele sv. Bava v Haarlemu. Velkým milovníkem papouška byl zřejmě německý malíř Albrecht Dürer, který za své cesty Nizozemím zakoupil tři ptáky pocházející z portugalských ostrovů. Právě v jeho dílech se objevuje papoušek velmi často. Zobrazen je například na rytině s Adamem a Evou, na perokřesťanské akvarelle se Svatou rodinou z Vídně a Basileje. Na perokřesťanské nelze vzhledem k jejich tematice pochybovat o mariánské symbolice papouška. Velmi oblíben byl i na portrétech Rubensových či van Dyckových, ale jeho význam je zde poněkud zatemněn. Poukazem na dlouhověkost či spíše lůživost žen je papoušek na obraze Hanse Baldunga zv. Grien (Lipsko), který má pozoruhodný námět – alegorii životní pouť ženy.

Jan Royt

Běsi ve Stavovském divadle

Dostojevskij prožíval vlastní zkušenosť hledání smyslu světa, smyslu křesťanství. Velký literární výraz této zkušenosti nalezneme v několika dílech Dostojevského. O tom říká Martin Buber: „Přimknutí ke Synu spolu s odmítnutím Otce, to je základní postoj Iwana Karamazova, a v románu Běsi musí křesťan přitisknout ke zdi, s koktáním přiznává, že sice věří v Krista, v Boha však teprve bude věřit.“

Hlavní hrdina Běsů, Jiří Štěpnička jako Stavrogin, hovoří s mnichem Tichonem Josefa Vinkláře. Celé bledišťe a takřka celé jeviště je ponořeno v úvodní scéně do symbolické tmy a zde Stavrogin chce vykřičet do světa svou vinu. Tíží ho, co provedl před lety. Nestáčil mu zálety s dospělými ženami, nezastavil se ve svém sobectví a požitkářství ani před dvacíti lety v devětáctém. Nijak nezabrahuje jeho sebevražda, i když je mu jasné, že dítě se jde oběsit na půdu. Tne diváky do živého. To je v kostce ukázka boje se zlem. Propadá pocitu viny, rád by měl smíř. Mnichovo nabídku, aby vstoupil do kláštera a zastavil tak pokušení ke zlu, které je u něj obzvláště silné, odmítá. Rozbíhá se tak kolotoč činu, ke kterým podněcuje druhé. Ženy ho zbožňují až k smrti, opouštějí kvůli němu manžele a snoubence, muži k němu vzhlížejí, dělají z něj modlu, vůdce, jsou přesvědčeni, že on zná cestu a rádi mu z cesty odklání každýho, kdo překáží. S jeho mčenlivým a nevyssloveným souhlasem.

Hrdina Stavrogin vzbuzuje sympatie. Je laskavý ke své nemocné ženě, která přišla o rozum. Lituje svého činu, pokud jde o dvánáctiletou dívku, chtěl se původně veřejně kát, než mu to mnich rozmluvil, odmítá nábožné adorování své osoby okolím. S hrůzou si uvědomuje, že chutí zla mu sládné na jazyku. Má rozkoš z ničení. Chce býbat světem, stihnout moc nad lidskými bytostmi zcela do svých rukou. Má ovšem cosi z laskavosti gestapáka nebo sovětského aparátčíka. Vizionář Dostojevskij viděl dopředu, cítil intuitivně,

čeho je Rusko schopno, co může přijít, až se uprázdní místo Boha, co do tohoto úděsného vakua pronikne. Tušil, svým dílem předjímal, jací budou aparátčící, jak budou chtít zacházet s dobrem a zlem.

Napadne nás, že jde o jakési převlečení Dona Giovanniho, fermentováno Ruskem, jeho prostředím, vzhledem do sociologické struktury budoucího Sovětského svazu. Na jedné straně větštin lidí a na druhé straně dává dětem mléko zadarmo a hladit je po hlavičce s tím, ať jsou bdělí a udatí své rodiče pro jejich názory.

Stavrogin, to je jako úděsný sen, v němž jsme pronásledováni a ve svém podvědomí jsme oběti, ale i tím pronásledovaným současně. Stavrogin se svádí sám se sebou, lituje svých činů, ale páchá dálší. Jakýsi pud ke zlu v něm je přítomen. Jako jsou ve snu rozptýleny kusy naší bytosti, našich pudů, tak i Dostojevského bytost, jeho podvědomí, je zobrazeno v různých postavách románů. V něm byl vnitřní zápas Stavroginův a do jisté míry je v každém z nás.

Václav Černý nazývá knižete Mýskina bez-
krevnou figurou. Aljošu Karamazova považuje
za malého svěťce a doporučuje, abychom si
vedle něj postavili Ivana Karamazova a „žas-
nete nad zďařilým uměleckým zázrakem tohoto
roduhače a bohovraha. A k němu si přiřadte další
Dostojevského nositele zloby, krutosti, podlosti,
hříchu, Raskolnikova, Dmitrije Karamazo-
va, Stavrogina, Kirillova, Verchovenského, au-
torovy postavy umělecky nesmírné! s jakou
silou, mocí a výrazností jsou vytvořeni! Jak
jsou živí! Jak je básník mýsl milovat, jak
blízký se jim musí cítit, i jejich zla.“

Pokud jde o výběr dramatizátorů Johany Kudláčkové a Josefa Kovalčuka, zdá se, že snad mohly být více zdůrazněny pasáže, které vizionářsky předjímají, jak na sebe může strhnout moc revoluční strana, jak dochází k propojení politiky se zločinem. Komunistické buňky, v době Dostojevského anarchisté, měly rukou společnou a nerozdílnou na svědomí životy nepohodlných a nevhodných se osob. Je tu přesvědčivě znázorněno satanské pašpádání.

Myslím si, že Šigalev se svou vizí, jak naložit s lidstvem, mohl být textově víc zdůrazněn, ne tolik krácen. To je kardinální poloha, to je děbelská vize ovládnutí a zplodinění druhých lidí. Degradovat je na poslušné ovce, aby se s nimi pak mohlo snáze manipulovat.

Jiří Štěpnička je jako Stavrogin přesvědčivý, má kouzlo osobnosti, jehož to není levné. Zpísal sám se sebou. Jeho manželka Lebjadkinová Kateřina Burianová vzbuzuje soucit. Kirillov Oldřich Kaiser dohře zapadá do šachovité hry rozvržení postav. Šigalev Petra Pelzera by mohl mít více místa v mozaice celku. Herecké výkony jsou vyrovnané. Rajmontova režie vyvážená.

Je dobře, že inscenováním *Běsů* na scéně Stavovského divadla je možno kladt právě tyto mravní otázky, otázky týkající se lidské schopnosti rozlišovat mezi dobrem a zlem, uznávat hodnoty, se kterými si jako lidská bytost nemohu bezútesně zahrávat, aby to nevedlo ke zkáze druhých. Ti diváci, kteří znají *Zalmy*, si vybaví verš jednoho z nich: „Mysli blázen v srdci svém Není Boha“ a řeknou si, že *Běši* jsou závažnou dramatisací, která dokáže publikum oslovit.

Jiří Štěpnička (Stavrogin)

Snimek Oldřich Pernica

F. M. Dostojevskij: BĚSI; dramtizace: Johana Kudláčková a Josef Kovalčík; režie: Ivan Rajmont; scéna Josef Ciller j. h.; kostýmy Marta Roszkopfová j. h.; hudba: Martin Dohnal; dramaturgie: Johana Kudláčková a Josef Kovalčík. Premiéra ve Stavovském divadle 26. a 27. března 1997.

ZPÁTKY DO EVROPY

*Rozhovory
před věčností*

Nedávno vyšel v České křesťanské akademii soubor svědění úvah mons. Jiřího Reinsberga s názvem Prošlete Jeruzalém a svítí. Táž instituce se dlouhodobě zabývá úkolem historicky zpracovat osudy české církevního materiálu rozhovory se známými teology té doby. Spisovatel nyní vychází. Na otázku známý týnský, jehož ilustrace přibližně malý úry-

kyve po únoru 1948. Jako „pramenný materiál“ často využívá natočené rozhovory se známými osobnostmi (dnes už pamětníky) té doby. Při nakladatelství Český spisovatel nyní jeden z těchto rozhovorů vychází. Na otázku Zdeňka Vysohláda odpovídá známý týnský farář mons. Jiří Reinsberg, jehož ilustrace publikaci doprovázejí. Nabízíme malý úryvek:

Heslo „Zpátky do Evropy“ dnes poukazuje (nebo by mělo poukazovat) k Evropě jiné než k Evropě nacionalistické.

Protože se hází slovy bez zodpovědnosti za slova, jichž se používá, kaňi to vody a zamořuje vzduch. Není potom jasno. Například u tématu kolonizace se zapomíná a nevidí kolonizace přece nebyla jen německá. Například ve 12. století (což je předchozí toho třináctého, kdy se tedy zakládala velká města, jako je Plzeň, České Budějovice, Hradec Králové nevím, jestli byl založen „na zeleném“, ale ta města „na zeleném“ jsou typická) tedy byla česká kolonizace. Praha už byla předtím, takže se táhlo proti toku řeky a zakládala se dáleji centrá - to byly kostely sv. Havla. Můžete vzít kružítko, zapíchnout a udělat rádaake kolem dokola - a máte havelské kostely; jsou kolem dokola ve směru proti toku řek. Nejbližší je Zbraslav, centrem je tedy Havelské náměstí. Potom to jde dál, rozbíhá se o - to byla skutečně česká kolonizace venkova. (...)

Když se mluví o soužití Čechů a Němců v zemích Koruny svatováclavské, tak to samozřejmě nebyl jen středověk, kdy se tyto dva jazyky a jejich kulturní tradice snášely.

Nejen snášely, ale doplňovaly. Když se dnes užívá výrazu „Zpátky do Evropy“, asi tím není míněno nic jiného než tato pestrost.

Myslím, že ta koexistence byla ión podstatným, na čem se dá stavět. A to nebyl jenom středověk, možná že dokonce i v tom nacionalistickém 19. století bylo nacionalistické blouznění jen takovou pěnou na povrchu, ale ve skutečnosti život, ten opravdový dělný a tvořivý život fungoval pořád dál.

Dalo by se rozlišovať: na jednej strane úradní anebo módní vrstvy, na druhej strane ten skutočný život. A skutočný život je vždycky založený na ďaleko zdravších veciach než dejme tomu okamžité nahlíženie na vec...

Rekl bych než ideologie.
No dyť, ideologie je módní záležitost.
Jak tedy, otče, vidíte česko-německý problém?

Nevidím problém. Jakýpak česko-německý problém: vždyť to byli zdejší obyvatelé, kteří sem pokojně přišli. Nepřišli jako násilníci a okupanti, oni sem byli zváni, protože byli odborníci! Taliani sem přišli rovněž jako odborníci. Že asimilovali? No tak asimilovali. Němci, asi že jich bylo víc, tak neasimilovali. Ale přece jenom asimilovali kulturně. – Asi nejenom asimilovali: mezi Čechy je přece hodně těch, kteří mají německá jména! Taktéž mezi Němci je mnoho těch, kteří mají jména česká! Takže někteří Češi začali mluvit německy, někteří Němci česky. Mýlus u čisté krve je bílost a jen přímoc se ho může chytit.

*Pak si ale zvolili Hentleina.
To bylo zbláznění.
Takové věci se odpouštějí?
Nechali se zblbnout. I to se stane, někdy
snad každému. Ráčej odpustit: máme dělat,
jako že tyhleto „příhody“ jsou „na věčné časy
a nikdy jinak“?*

Odpuštění je to nejsilnější, co člověk má. Osvobozuje druhého od tíže chyb i provinění, nichž se dopustil, zkrátka od jeho vlastní hlbo-
si. On do něčeho zabředl – a je mu třeba pomoci ven. Opuštění mu dává volné pole.

Odpuštěním osvobozují jeho i sebe od hořlosti. Když odpouštím, dostává se mi dopingu. Odpuštěním dostává se nám dopingu dušera.

EOLOGICKE TEXTY

TEOLOGICKÉ TEXTY

Dnešní výzvy tvoří náplň prvního čísla Teologických textů 1997. Výzvou je extremismus, vlastně dva bojovné protilehlé. Důkladného rozboru jednoho, fundamentalistického, se ujal W. Beinert. Zneklidňující rozpad evropského náboženského myšlení podporuje vznikání extrémních skupin, který analyzuje M. Rubio. Jak se můžeme vyrovnat se sekularizací a multikulturací, navrhuje A. van der Ven.

Současná skepse (a nejistota) věřících vůči vlastní víře má předchůdce už ve Starém zákoně: kniha Kazatel má co říci těm, kteří se „pohybují na hranici mezi radikální vírou a zřeknutím se víry“ (J. Vermeulen). Jak Starý zákon připravuje na Krista (J. Krejčí) a jak se ho pokoušelo představit umění (J. Zvěřina), jsou tématy roku Ježíše Krista – více christologie bude v čísle 2/97. Filozofická teologie není protimluv, to prokazuje v pojednání pro náročné J. Polákové zakladatel filozofie dialogu Ferdinand Ebner. Téma Církev a byrokracie nemusí zvyšovat kriticky bojovný adrenalin, když se o něm pojedná ze všech stran (J. Vokoun). A střízlivost nazarání si musíme navštívit pro budoucí plenární sněm (M. Rában). Ze sedmi rubrik jistě nejvíce zaujme DIALOG, přinášející kritiku, polemiku a polemety. oni

Pozdní středověk v novém osvětlení

Francis RAPP: Církev a náboženský život Západu na sklonku středověku. CDK. Brno 1996, 343 str.

Pozdnímu středověku, tj. 14. a 15. století, se česká historiografie už od dob Palackého věnovala obzvláště důkladně. Jakkoli se odehrál právě tehdy, když se práce chce přispět k po-

Autor (nar. 1926), emeritní profesor dějin středověku na Štrasburské univerzitě a brilantní stylista, shrnuje v této knize výsledky mnohaletého badatelského úsilí několika generací a zároveň koncipuje perspektivní úkoly pro další bádání. Čtivým i zajímavým způsobem předkládá složitá a nesnadná zachytitelná témata, jako např. avignonské papežství s jeho kuriálními zápletkami, kontroverze tehdejších teologů o koncilární teorii a jejich důsledky, filozofické podněty anglického frantiskána Viléma Ockhama, poměry v duchovní správě, stav lidové zbožnosti apod. Zevrubně vykládá pozdní středověkou, zejména rýnskou mystiku, Ruysbroecku i dobové hereze. Pokouší se proniknout do tajemství zániku řádu templářů. Ptá se: „Co opravdu přispělo k jeho zrušení? Zločinný život některých jeho členů, nebo hamiznost a touha po bohatství i řádu, již byl ovládnut francouzským králem Filip IV. Slitný?“ Sám se kloní spíše k první možnosti.

Dovídáme se, v jaké myšlenkové atmosféře
a v jakých existenčních podmínkách tenkrát

líde žili, jak se hospodařilo a jaká to situace v obecné církvi přivodila Lutherovu reformaci. Obraz, který před čtenářem vyvstává, je velmi plastický. V závěru se autor znovu vrací k Ockhamovi a načrtává jinak obtížné formulovatelné obrysy nominalistického směru.

Splnitelé vnitrocírkvní problémy, konflikty mezi mocí světskou a duchovním představitelstvem papežem. ne vždy příkladně působící představitelů církve – to vše autor vykresluje střízlivě, nezaújatě, objektivně. Dovede tak proniknout k jádru problémů: např. v 5. a 6. kapitole, kde popisuje světlé i stinné stránky tehdejší náboženské výchovy a lidové zbožnosti. Zvláštního ocenění zasluhuje jeho kvalifikovaný polemika s marxistickým pojetím dějin.

Neměli bychom přehlédnout autorovo závěrečné upozornění: "...profezovat v této bujně vegetaci cističky a aleje by sice posloužily jasnosti, ale uskodilo pravdě." – Na otázku, zda byl konec středověku obdobím úpadku, odpovídá: „Je nepochybné, že se v něm začala rozkládat křesťanská civilizace, jejíž vyvřešení zaznamenalo 13. století; toto rozložení však uvolnilo síly – ukázané pěsmi katolických a protestantských reformátorů –, které umožnily křesťanskou obnovu novověku.“

Těžko lze několika řádky vystihnout mnohostámost a vnitřní členitost knihy i bohatství uváděných faktů. Kniha je vybavena dobrým kritickým poznámkovým aparátem, přehlednou bibliografií a vysvětlujícím slovníkem pojmů. Lze ji všele doporučit i širší čtenářské obci. Práce tohoto druhu pomohou naší vzdělané veřejnosti překonat ideologickou indoktrinaci minulých desetiletí. Edita Mendelová, OP

V čem neměl K. Č. pravdu

Perspektivy 3/1997

V ČEM NEMÁ JAN ŠMÍD PRAVDU

V Perspektivách (3/97) reaguje Jan Šmíd na články J. Šebka a J. Paulase o „katolickém dluhu vůči K. Čapkově“. Šmíd se snaží ukázat, že nekatoličtí intelektuálové konce třicátých let, kteří stranili generálu Frankovi, nýbrž právě Čapek se mýlil, neboť jako „levičák“ stranil španělské republice. Šmíd tvrdí, že Frankův režim byl nakonec lepší než komunismus, v němž hrozila přerůst španělská republika. Opírá se o rozlišení mezi totalitním a autoritativním způsobem vlády a tvrdí, že na rozdíl od Mussoliniho a Hitlera byl Franco autoritativní diktátor, nikoli totalitní fašista. Jakkoli si Šmídův klidný a uměřený tón zasluhuje ocenění, článek obsahuje vážné omyly, které nelze přejít mlčením – zejména v katolickém prostředí.

Logika není Šmídovou silnou stránkou. Tak když vytýká Šebkovi a Paulasovi, že „opomenuli rozdíly“ mezi Renčem a gestapem, zřejmě přehlídl, že autoři tento rozdíl vidí až příliš dobře – a právě proto je zarazila podezřelá podoba mezi soudy gestapa a Renče. Řadí-li Renč i gestapo Čapka mezi čelné nepřátele

(byl jednou katolicismu a podruhé „třetí říši“), vrhá to jistě podivné světlo na Renčovu představu katolicismu i první republiky. Masarykův protikatolický postoj, zejména na počátku ČSR, je znám. Jenže Renč píše o dvacet let později, kdy už i českému katolicismu hrozila úplná jistá nebezpečí, než jistá ostrážnost Masarykova – na základě jeho vlastních zkušeností (např. z hilsneriády a rukopisných bojů), ostatně zcela pochopitelná.

Ve snaze obhájit „legitimitu“ Frankova režimu a oddělit jej od jiných fašismů Šmíd správně říká, že fašismus nedefinuje okamžitá zahraničně politická orientace, vzápětí si však sám odporuje, když Franka hájí jeho neutralitou za druhé světové války. Říkají tedy zahraniční spojení něco o povaze režimu – anebo neříkají? Z knihy N. O'Sullivanova „Fašismus“, vydané nedávno brněnským CDK, se lze dozvědět o povaze fašistických režimů, a to z hlediska nikterak „levičáckého“. Rozlišování mezi autoritativními a totalitními režimy není vynálezem J. Kirkpatrickové (jejíž neznalost prý Čapka poněkud omlouvá!) a zůstane vždycky sporné. Nesporné

však je, že lze-li někde vést dělič čáru, je to mezi rasistickým nacismem Hitlerovým a ostatními fašistickými režimy, rozhodně ne mezi Mussoliniem a Frankem, jak se o to pokouší Šmíd.

Známe Orwellovo svědectví o španělské válce je nesmírně cenné a zůstane vždycky v platnosti, katolický politolog by však měl vědět víc. Velmi podobné svědectví z druhé strany podal totiž slavný (katolický) spisovatel G. Bernanos v knize „Velké hřbitovy pod měsícem“. Kdo si ji přečte, nemůže už psát v souvislosti s Frankem o „respektování lidské svobody a důstojnosti“. Bernanos navíc uvádí hrozné příklady krvavé viny některých představitelů katolické církve. Mezi Frankovy odpůrce u nás patřil nejen K. Čapek, podle Šmída „levičák“, ale také třeba později vězněný dominikán Silvestr Braito.

A nakonec to nejdůležitější. Historie naší vlasti, zejména jako *magistra vitae*, pro naši vlastní, tj. dnešní potřebu. Frankův režim, upravený počátečním terorem, se postupně – také vlivem příznivých zahraničních politických okolností – liberalizoval a po caudillově smrti umožnil nekřivé nastolení demokracie. Totéž je však dnes už třeba říci i o režimech komunistických. Bylo by nebezpečnou iluzí si myslet, že španělský přechod k demokracii byl snadnější nebo „plynulější“ díky vlastnostem předchozího režimu. Naopak, pokusy o vojenský zvrat poměrně se vyskytly právě ve španělsku. Byl-li tam přechod k demokracii hladší a úspěšnější, byla to především zásluha španělských demokratů a politiků i královské rodiny, kteří osvědčili prozíravost a velkorysost, na jakou se ve východní Evropě nikdo nezmohl. Velkou roli sehrála ve španělsku také katolická mládež, která chtěla odčinit vinu generace svých rodičů za občanské války.

O generálech se říká, že se vždycky chystají na tu předešlou válku. Starší generace si dobře pamatují, jak se pod zástěrkou „boje proti fašismu“ po válce připravoval nástup komunismu. Ti, kdo nezapomněli, budou vždycky citliví na to, aby se dnes pod zástěrkou boje proti komunismu nepřipravovala půda pro vlády a režimy autoritativní (či totalitní) – byť na oko s opačným znaménkem. Každá i sebelépe míněná obhajoba (jakéhokoli) fašismu nám proto zůstane krajně podezřelá.

Jan Sokol

Děkujeme ostatním čtenářům, které přiměl článek Jana Šmída k odezvě, jmenovitě Marii Šulcové, Robertu Koblihovali a Petru Cekatovi. Věříme, že článek Jana Sokola, který se ovolal jako první, vyjadřuje i jejich stanovisko. – Naproti tomu čtenář Richard Průcha, jáchymovský mučík, který se tam setkal i s některými „španělskými“, sledává nejdříve Šmídovu formulaci výstižnou. Též Eva Janebová připomíná terorizování církve za vlády španělské levice, na něž nelze zapomínat, ať už máme k režimu generála Franka jakékoli výhrady. – Zřejmě máme co činit s problémem, který zůstane živým i nadále. Prozatímni diskuse v něm umožňuje zhlédnout odlišná témata: počínání španělských republikánů (Lidové fronty) a jejich další osudy, počínání povstalců a povahu jejich (tj. Frankova) režimu, viditelnost této tragédie a jejího velmocenského kontextu z tehdejšího středoevropského stanoviska – a posléze vlivnost (či nevlivnost) Karla Čapka vůči ní. Redakce se nicméně domnívá, že jakýsi dluh vůči Karlu Čapkově tu existuje (domnívá se to ostatně i Jan Šmíd). Dosud nesplněným úkolem je přesnější charakteristika dlužníka či dlužníků.

Fundamentalismus jako výzva k toleranci

(Dokončení ze strany 1)

A když toleranci nedovedeme přesně definovat, přece jen můžeme užívat tento nedokonalý nástroj při konfrontaci stanovisek a při překonávání napětí a krizí. Složitost věci souvisí s obecným pokusem popsat oba směry, mezi nimiž jiskra tolerance osciluje. Směr minimalistický *negativní* chce redukovat agresi (proti sobě, proti druhým, proti společnosti). S tím souvisí první význam slova „tolerance“, tj. hostejné snášení druhého. Tento čistě negativní pohled se však může snadno změnit v netolerantní odmítnutí druhého. V tomto kontextu hovoříme dokonce o dikta-tuře tolerance, o toleranci netolerantních atd. – *Positivní* tendence naopak zahrnuje postoje porozumění, úcty k zájmům druhého a umožňuje aktivní účast v jeho životních osudech. Tady se nejednou rozšiřuje horizont tolerance, např. přáním širší svobody veřejného mínění (i uvnitř vlastního náboženství nebo církve), naplňováním lidských práv (i uvnitř vlastního náboženství nebo církve), úsilím o svobodný společenský řád.

V tomto pojetí tolerance ovšem narážíme na její hranice, konkrétně jde-li o kriminalitu. Její tolerování by se rovnalo sebevraždě tolerance.

Tolerance v Písmu

V katolické církvi mají tolerantní postoje své omezení, dochází-li k zpochybnění učitelského úřadu církve. Může to vypadat netolerantně, ale je to normální a nutný důsledek víry. Naslouchejme tedy, jak se hlás tolerance ozývá ze stránek Písma. Ten termín tam samozřejmě nenajdeme. U Marka nacházíme slova, která lze považovat za Magnu chartu tolerance: *Když tvůj bratr zhrěší proti tobě, jd' a pokárej ho mezi čtyřma očima. Dá-li si od tebe říci, svého bratra jsi získal. Nedá-li si však říci, přiber si ještě jednoho nebo dva, aby každá výpověď byla potvrzena ústí dvou nebo tří svědků. Když je však neposlechně, pověz to církvi. Jestliže však neposlechně ani cíkev, ať je pro tebe jako pohan nebo celník. (Mt 18, 15-17)*

První věc, která nás u této perikopy napadá, je to, že tolerance nemá nic společného s přivíraním očí nad chybami druhého. Přitom není vůbec jednoduché tvrdit, že bratr skutečně zhrěší (morálně? dogmaticky?). Současně bychom si měli uvědomit, že „pohan“ a „celník“ nejsou lidé nečistí, ale že *celníci i nevěstky vás předjedou do království nebeského* (Mt 21, 31). Nikoli tedy vypravít se za bratrem, oznámit mu, že to a to je hříchem a že on se musí polepšit! Známe snad život druhého tak, abychom mu bez ohledu

řekli, jaký musí být a podle jakých pravidel se musí řídit? „Jdi a napomeň svého bratra!“ znamená imperativ: „Promluv mu do svědomí.“ Naopak, všimně-li si u svého bližního něčeho, co tě pobuňuje, pohoršuje či vyvádí z míry, možná právě proto, že ti na něm záleží, vezmi celou věc velice vážně, ale – chápej ji jen jako symptom, nikoli jako něco definitivního, neboť člověk nehřeší pro nic za nic. Jeho jednání často ukazuje, jak ten nešťastník trpí pod tlakem problémů, kterým často ani nerozumí. Jestliže tě poprosí, abys v atmosféře vzájemné důvěry s ním šel mlít, běž s ním dvě i více. Biblické dvě mlle, to mohou být dva roky, dvacet let nebo i celý život! Taková je Ježíšova tolerance. To není záležitost odpovědní čtvrtodinky.

Jaký je vztah protestantismu k toleranci? Luther vyjadřuje její podstatu slovy: *Fides nihil, caritas omnia tolerat* – „Víra netoleruje nic, láska toleruje všechno“. Dobře věděl, že darem víry nemůžeme libovolně disponovat (*doctrina non nostra* – „nikoli naše nauka“). Víra nesnáší, tj. netoleruje falešnou nauku. Zde se „Boží tolerance“ liší od lidské „tolerance rozumu“. Boží tolerance je vždy tolerance kříže: Trpíci Bůh trpělivě snáší odpor vůči sobě. Boží tolerance není ničím jiným než trpělivostí Boha vůči hříšníkovi, a to až do konce časů.

Proč my, stvoření k Božímu podobnosti a obrazu, kteří máme podíl na jeho věčnosti, tak neradi projevujeme ve vztahu k druhým aspoň trochu té Boží trpělivosti, čili tolerance, která staví mosty lásky k bratřím a sestřím? Evangelium nás vyzývá, abychom navzájem obovali svobodněji, do široka se otevírali jeden druhému. Jeden současný filozof moudře řekl: *Křesťanská tolerance je uschopněním křesťana, aby byl přítelem těch lidí, kteří si myslí, že musejí být jeho nepřáteli* (R. Schaeffler).

Zdroj: nejistota a úzkost

Vraťme se opět k fundamentalismu a toleranci. – Fundamentalismus není sporem o pravdu. Problém spočívá spíš v neschopnosti fundamentalisty žít ve svobodě. Pro něj je důležitá nikoli samotná pravda, ale silná autorita. On totiž nežije totožností vlastní, ale vypůjčenou. Typickým příkladem překroucení biblické tradice je fundamentalistická představa Boha. Ten má především atributy moci, je to Bůh trestající a budící strach. Narážíme zde opět na lenomén „vykastrování evangelia“.

Fundamentalisté jsou lidé bez pevné pudy pod nohama, nejistí a úzkostní hledači jistoty. Ve starých rituálech a formách se cítí bezpečně,

doma. Touží po náboženství pečlivé maminky nebo habičky. Jako by žili v domě z betonu, ale stojícím na písku. Vyjít jim vstříc lze pouze v lásce, tj. přivést je k jejímu autentickému prožitku. Neboť problém není na úrovni pravdy, ale plyne z malé sebedůvěry. Ideál fundamentalisty určují tři prvky:

DŮSLEDNOST: Někáká základní hodnota nebo myšlenka je dovedena do důsledku a ze strachu před kompromisem je perfekcionisticky střežena.

PROSTOTA: Způsob myšlení, postoj i systém jsou prosté a průhledné: rozdílná hlediska jsou vyloučena.

JEDNOZNAČNOST: Interpretace a doktrinní systém jsou přesně ustáleny; každá jemnější odstinná interpretace je odmítnuta jako odchylka od čistého učení, někdy dokonce jako hereze.

Závěrem uvedme několik výstižných charakteristik innsbruckého biskupa Reinholda Steche- ra. Ten sice mluví o tradičních stěch, plní to ale i o fundamentalistech. U Stechera stojí proti sobě „tradiionalista“ a „progresista“:

Tradiionalista chce v církvi zabouchnout všechny dveře a okna, které pozotíval Jan XXIII. Progresista všechny dveře a okna v církvi otevírá; pak tam odevšad strašlivě táhne a prostého věřícího přepadá pocit vyobcování: už není v domě svého Pána.

Tradiionalista tuší v každém setkání s jinými náboženstvími a vyznáními zradu. Progresista často podléhá pokušení rozdíly sít a nivelizovat.

Tradiionalista dovoluje Duchu svatému vanout jen jedním směrem: shora dolů. Progresista mu dovoluje vát pouze směrem opačným.

Tradiionalista tihne k spiritualitě na náboženském pomezí, k soukromým zjevením a k apokalyptickým poselstvím, která deformují a zatemňují ústřední pravdu křesťanství. U progresisty jsou palčivé problémy dneška (mír, ekologie, zrovnoprávnění žen, třetí svět) v centru pozornosti a pro Krista už zpravidla nezbyvá mnoho místa.

Tradiionalista podléhá pokušení chápat náboženství výlučně v kategoriích práva a morálky. Se zvláštním zalíbením se zabývá otázkami sexu a poslušnosti. Všechny lidi vidí ve stavu těžkého hříchu. Naproti tomu progresista otupuje požadavky evangelia tak, že postupně ztrácí svou ostrost: čtos křesťana se mu redukuje na aktivní účast při společenských přeměnách.

Tradiionalista nostalgicky vzpomíná na staré dobré časy, které nikdy nebyly. Progresista sni o utopickém zítřku, který nikdy nastane. Oba promarnují dnešek.

Lze bojovat s tímto virem toleranci? – To je otevřená otázka.

Autor (nar. 1928) je emeritním profesorem ekumenické teologie na varšavské ATK. Vydal ve svém oboru řadu publikací a odborných článků. Převzato z časopisu Więź 7/1996. Kráceno. Přeložil J. Šubrt.

Jak oni vidí nás

Perspektivy 7/1996

(...) Nemůžeme najít tu správnou rovnováhu, budeme-li k okolnímu světu přistupovat s představou „jsem katolík a kdo je víc?“ a zároveň „obdobně, jako někdo neuráží mě náboženské čtení, a podle toho reagovat. Tím bychom jednak odpuzovali mnohé, třeba i původně z vlastních řad (z rodiny, společenství), jednak bychom tím mahnuli evangelizační úsilí druhých.

Volání po nové evangelizaci, tj. po obrácení, je především volání po obrácení tohoto sebestředného uspokojení z vlastního „praktikování“ náboženského života, které však může v krajním případě zajít až tak daleko, že dvě rodiny, které bydlí proti sobě, „chodí do kostela“, ale vzájemně se nesnášejí. Vidí-li to ti, kdo nevěří, odmítnou se o náboženství zajímat. – Kromě odstraňování této běžné praxe by mělo evangelizační úsilí daleko víc sledovat zájmy těch, kdo by měli být evangelizováni, než zájmy své (...).

Z dopisu Jany Uličné (Štítn)

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr, Petr Kolář, SJ, Odilo Štampach, OP, Petr Přihoda, Václav Frei, Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel, Zdeněk Jančařík, SDB, Miloš Doležal, Václav Dvořák, Tomáš Machula

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotograf Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepec-kém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platnéřská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!